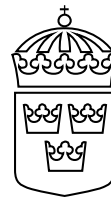

Regeringens proposition

2020/21:73

En ny straffbestämmelse som skyddar betalningsverktyg

Prop.
2020/21:73

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 17 december 2020

Stefan Löfven

Morgan Johansson
(Justitiedepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

För att upprätthålla förtroendet för moderna betalningslösningar är det viktigt med ett starkt straffrättsligt skydd mot gärningar med anknytning till bedrägerier och förfalskningar. Regeringen föreslår därför att det ska införas ett nytt brott i 9 kap. brottsbalken som ska ge betalningsverktyg ett starkare skydd mot sådana gärningar.

Det nya brottet olovlig befattning med betalningsverktyg ska göra det straffbart att

1. olovligen införskaffa ett betalningsverktyg,
2. för bedräglig användning förvanska ett betalningsverktyg eller i samma syfte framställa ett falskt sådant verktyg, eller
3. använda ett olovligen införskaffat eller förvanskat eller falskt betalningsverktyg eller ta annan befattning med ett sådant betalningsverktyg.

Straffet ska vara böter eller fängelse i högst två år. Om brottet är grovt ska dömas för grov olovlig befattning med betalningsverktyg till fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Det nya brottet ska bara tillämpas på gärningar som inte är belagda med samma eller strängare straff enligt någon annan bestämmelse i brottsbalken.

Försök och förberedelse till brottet ska vara straffbart.

Förslagen är ett led i genomförandet av EU-direktivet om bekämpande av bedrägeri och förfalskning som rör andra betalningsmedel än kontanter och om ersättande av rådets rambeslut 2001/413/RIF (det s.k. non-cash-direktivet).

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 31 maj 2021.

Innehållsförteckning

1	Förslag till riksdagsbeslut	3
2	Förslag till lag om ändring i brottsbalken	4
3	Ärendet och dess beredning	6
4	Direktivets innehåll	6
5	Det krävs lagstiftningsåtgärder för att möta direktivets kriminaliseringskrav	8
6	Ett stärkt skydd mot bedrägerier och förfalskningar	14
6.1	Ett nytt brott om olovlig befattning med betalningsverktyg införs i brottsbalken	14
6.2	En definition av begreppet betalningsverktyg i straffbestämmelsen är nödvändig	21
6.3	Straffskalor, kvalifikationsgrunder och brottsbeteckningar	25
6.4	Försök, förberedelse, anstiftan och medhjälp till det nya brottet ska vara straffbart	27
6.5	Rekvisitet bedrägligt uppsåt förtydligas	28
6.6	Förslag om kriminalisering av förstadier till häleri behandlas i ett annat sammanhang	29
7	Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser	30
8	Konsekvenser	30
9	Författningskommentar	31
Bilaga 1	Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/713 av den 17 april 2019 om bekämpande av bedrägeri och förfalskning som rör andra betalningsmedel än kontanter och om ersättande av rådets rambeslut 2001/413/RIF	36
Bilaga 2	Sammanfattning av promemorian Ett nytt brott om olovlig befattning med betalningsinstrument – Genomförande av non-cash-direktivet (Ds 2020:1)	48
Bilaga 3	Promemorians lagförslag	49
Bilaga 4	Förteckning över remissinstanserna	51
Bilaga 5	Lagrådsremissens lagförslag	52
Bilaga 6	Lagrådets yttrande	54
	Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 17 december 2020	56

1 Förslag till riksdagsbeslut

Prop. 2020/21:73

Regeringens förslag:

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i brottsbalken.

2 Förslag till lag om ändring i brottsbalken

Härigenom föreskrivs¹ i fråga om brottsbalken

dels att 9 kap. 11 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 9 kap. 3 c §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

9 kap.

3 c §

Den som

1. olovligen införskaffar ett betalningsverktyg,

2. för bedräglig användning förvanskar ett betalningsverktyg eller framställer ett falskt betalningsverktyg, eller

3. använder ett olovligen införskaffat eller förvanskat eller falskt betalningsverktyg eller på annat sätt tar befattning med ett sådant betalningsverktyg

döms för olovlig befattning med betalningsverktyg till böter eller fängelse i högst två år.

Med betalningsverktyg avses skyddade verktyg, handlingar eller uppgifter som ger möjlighet att överföra pengar eller ett penningvärde.

Om ett brott som avses i första stycket är grovt, döms för grov olovlig befattning med betalningsverktyg till fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen

1. har avsett betydande värde eller kunnat medföra synnerligen kännbar skada,

2. har ingått i en brottslighet som utövats i organiserad form eller systematiskt, eller

3. annars har varit av särskilt farlig art.

¹ Jfr Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/713 av den 17 april 2019 om bekämpande av bedrägeri och förfalskning som rör andra betalningsmedel än kontanter och om ersättande av rådets rambeslut 2001/413/RIF, i den ursprungliga lydelsen.

Det ska inte dömas till ansvar enligt denna paragraf om gärningen är belagd med samma eller strängare straff enligt någon annan bestämmelse i denna balk.

Lydelse enligt prop. 2020/21:52

Föreslagen lydelse

11 §

För försök eller förberedelse till bedrägeri, grovt bedrägeri, utpressning, ringa utpressning, grov utpressning, ocker, grovt ocker, häleri eller grovt häleri och för stämpling till grovt bedrägeri, grov utpressning, häleri eller grovt häleri döms det till ansvar enligt 23 kap. Bestämmelserna i 23 kap. 3 § ska dock inte gälla i fråga om försök till utpressning, ringa utpressning eller grov utpressning. För förberedelse till grovt fordringsbedrägeri döms också till ansvar enligt 23 kap.

Som för förberedelse till bedrägeri eller grovt bedrägeri döms den som för att bedra försäkringsgivare eller annars med *bedrägligt uppsåt* skadar sig eller någon annan till person eller egendom. Detsamma ska gälla, om någon med samma uppsåt försöker åstadkomma sådan skada. Har han eller hon innan skadan uppstått frivilligt avstått från att fullfölja gärningen, ska han eller hon inte dömas till ansvar.

För försök eller förberedelse till bedrägeri, grovt bedrägeri, *olovlig befattningsverktyg, grov olovlig befattningsverktyg*, utpressning, ringa utpressning, grov utpressning, ocker, grovt ocker, häleri eller grovt häleri och för stämpling till grovt bedrägeri, grov utpressning, häleri eller grovt häleri döms det till ansvar enligt 23 kap. Bestämmelserna i 23 kap. 3 § ska dock inte gälla i fråga om försök till utpressning, ringa utpressning eller grov utpressning. För förberedelse till grovt fordringsbedrägeri döms också till ansvar enligt 23 kap.

Som för förberedelse till bedrägeri eller grovt bedrägeri döms den som för att bedra försäkringsgivare eller annars med *uppsåt att begå bedrägeri* skadar sig eller någon annan till person eller egendom. Detsamma ska gälla, om någon med samma uppsåt försöker åstadkomma sådan skada. Har han eller hon innan skadan uppstått frivilligt avstått från att fullfölja gärningen, ska han eller hon inte dömas till ansvar.

Denna lag träder i kraft den 31 maj 2021.

3 Ärendet och dess beredning

Den 13 september 2017 presenterade Europeiska kommissionen ett förslag till direktiv om bekämpande av bedrägeri och förfälskning som rör andra betalningsmedel än kontanter och om ersättande av rådets rambeslut 2001/413/RIF. Med hänsyn till bl.a. den tekniska utvecklingen och de skillnader som fanns mellan medlemsstaternas straffrättsliga lagstiftning på området såg kommissionen ett behov av att uppdatera och komplettera nuvarande regelverk. Förslaget byggde i stora delar på innehållet i rambeslutet.

Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/713 av den 17 april 2019 om bekämpande av bedrägeri och förfälskning som rör andra betalningsmedel än kontanter och om ersättande av rådets rambeslut 2001/413/RIF trädde i kraft den 30 maj 2019 och ska vara genomfört senast den 31 maj 2021. Direktivet finns i *bilaga 1*.

Den 14 januari 2019 fick en utredare i uppdrag att biträda Justitiedepartementet med en analys av hur direktivet bör genomföras i svensk rätt och lämna förslag till de författningsändringar och andra åtgärder som behövs. I uppdraget ingick att lämna förslag som säkerställer att det finns ett starkt och ändamålsenligt straffrättsligt skydd mot den typ av gärningar som direktivet omfattar. Utredaren överlämnade i januari 2020 promemorian Ett nytt brott om olovlig befattning med betalningsinstrument – Genomförande av non-cash-direktivet (Ds 2020:1). En sammanfattning av promemorian finns i *bilaga 2*. Promemorians lagförslag finns i *bilaga 3*. Promemorian har remissbehandlats och en förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 4*. Remissvaren finns tillgängliga i Justitiedepartementet (Ju2020/00180).

Lagrådet

Regeringen beslutade den 12 november 2020 att inhämta Lagrådets yttrande över de lagförslag som finns i *bilaga 5*. Lagrådets yttrande finns i *bilaga 6*. Regeringen följer delvis Lagrådets synpunkter, som behandlas i avsnitt 6.1 och 6.3 och i författningskommentaren.

4 Direktivets innehåll

Syfte och definitioner

Av artikel 1 framgår att direktivets syfte är att slå fast minimireglerna om fastställande av brottsrekvisit och påföljder inom områdena bedrägeri och förfälskning som rör andra betalningsmedel än kontanter. Minimireglerna ska göra det lättare dels att förebygga sådana brott, dels att erbjuda stöd och hjälp till brottsoffer.

I artikel 2 definieras ett antal olika begrepp. Där framgår att med begreppet icke-kontant betalningsinstrument avses andra fysiska eller icke-fysiska skyddade utrustningar, föremål eller handlingar, eller en kombination av dessa, än lagliga betalningsmedel som, ensamma eller i förening med ett förfarande eller en uppsättning förfaranden, ger

innehavaren eller användaren möjlighet att överföra pengar eller penningvärde, inbegripet med hjälp av digitala betalningsmedel.

Dessutom framgår det i artikel 2 att det med skyddade utrustningar, föremål eller handlingar avses utrustningar, föremål eller handlingar som är skyddade mot imitation eller bedräglig användning, t.ex. genom utformning, kodning eller signatur. Därtill redogörs för vad som avses med begreppen digitalt betalningsmedel, virtuell valuta, informationssystem, datorbehandlingsbara uppgifter och juridisk person.

Kriminaliseringskrav

I artiklarna 3–8 finns bestämmelser om vilka gärningar som ska vara straffbara och i vilken mån osjälvständiga brottsformer ska kriminaliseras. Gemensamt för brottsbestämmelserna är att endast gärningar som begås uppsåtligt omfattas av direktivets tillämpningsområde.

Artikel 3 innehåller bestämmelser om bedräglig användning av icke-kontanta betalningsinstrument. I artiklarna 4 och 5 regleras brott med anknytning till bedräglig användning av fysiska respektive icke-fysiska icke-kontanta betalningsinstrument.

Brott som rör bedrägeri med anknytning till informationssystem behandlas i artikel 6.

Artikel 7 innehåller bestämmelser om verktyg som används för att begå brott. Viss befattning med sådant som är utformat eller särskilt har anpassats i syfte att begå vissa av brotten enligt direktivet ska enligt denna bestämmelse vara straffbart.

Artikel 8 anger i vilka fall anstiftan, medhjälp och försök till brott enligt direktivet ska vara straffbart.

Påföljder för fysiska personer samt ansvar och sanktioner för juridiska personer

Enligt artikel 9 ska medlemsstaterna när det gäller fysiska personer säkerställa att de brott som omfattas av direktivet är belagda med effektiva, proportionella och avskräckande påföljder. Artikeln anger dessutom vilka lägsta maximistraff som ska gälla för respektive brott.

Artiklarna 10 och 11 innehåller bestämmelser om ansvar och sanktioner för juridiska personer.

Domsrätt

Enligt artikel 12 ska varje medlemsstat se till att den har domsrätt i vart fall över brott som har begåtts på medlemsstatens territorium och brott som har begåtts av en av dess medborgare. Därutöver ska varje medlemsstat underrätta kommissionen om domsrätt beträffande brott som har begåtts utanför dess territorium.

Effektiva utredningar, samarbete, informationsutbyte och rapportering

I artikel 13 finns bestämmelser som innebär att medlemsstaterna ska säkerställa att effektiva utredningsverktyg är tillgängliga för utredning och lagföring av brott enligt direktivet och att information som det enligt

nationell lag finns en skyldighet att lämna om brotten utan onödigt dröjsmål när fram till de myndigheter som utreder eller lagför dessa brott.

Enligt artikel 14 ska medlemsstaterna bl.a. säkerställa att det finns en operativ nationell kontaktpunkt för ömsesidigt utbyte av information om de brott som omfattas av direktivet. Denna kontaktpunkt ska alltid vara tillgänglig och se till att en begäran om bistånd från en annan medlemsstat hanteras skyndsamt.

Vidare ska medlemsstaterna enligt artikel 15 underlätta och uppmuntra till att brott som avses i direktivet rapporteras till brottsbekämpande och andra behöriga nationella myndigheter utan onödigt dröjsmål.

Hjälp och stöd till brottsoffer samt förebyggande åtgärder

Av artikel 16 framgår bl.a. att medlemsstaterna ska säkerställa att fysiska och juridiska personer som har lidit skada till följd av sådana brott enligt direktivet som har begåtts genom missbruk av personuppgifter erbjuds hjälp och stöd.

Enligt artikel 17 ska medlemsstaterna vidta lämpliga förebyggande åtgärder som bl.a. syftar till att minska omfattningen av bedrägerier.

Slutbestämmelser

I artiklarna 18–22 finns bestämmelser om bl.a. övervakning, statistik, ersättande av rådets rambeslut 2001/413/RIF om bekämpning av bedrägeri och förfalskning som rör andra betalningsmedel än kontanter, genomförande, utvärdering och rapportering samt ikraftträdande.

5 Det krävs lagstiftningsåtgärder för att möta direktivets kriminaliseringskrav

Regeringens bedömning: Lagändringar krävs för att genomföra flera av direktivets straffrättsliga bestämmelser. I övrigt behövs det inte några lagstiftningsåtgärder.

Promemorians bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Majoriteten av remissinstanserna tillstyrker eller har inte några synpunkter på promemorians bedömning. *Uppsala universitet (juridiska fakultetsnämnden)* anför att nya specialbestämmelser bara bör införas om det verkligen är nödvändigt för att genomföra Sveriges förpliktelser enligt EU-rätten. Universitetet pekar särskilt på att betydelsen av begrepp som försök varierar mellan olika rättsordningar och anser att en analys av behovet av försökskriminalisering bör utgå från konkreta exempel snarare än abstrakta begrepp. Enligt *Sveriges advokatsamfund* bör det övervägas i vilken mån straffbestämmelsen om missbruk av urkund kan begränsa behovet av författningsändringar.

Brottsoffermyndigheten menar att Brottsofferguiden inte är tillräcklig för att vara ett sådant nationellt onlineinformationsverktyg som avses i artikel 16.2.

En utvidgad EU-lagstiftning kräver en översyn av svensk rätt

Direktivet ersätter rådets rambeslut 2001/413/RIF om bekämpning av bedrägeri och förfalskning som rör andra betalningsmedel än kontanter. Rambeslutet ledde inte till några ändringar i svensk rätt. De krav på kriminalisering som följer av rambeslutet bedömdes, enligt vad som framgår av Sveriges anmälan till Europeiska kommissionen om genomförandet, vara uppfyllda genom bestämmelser i 8–10, 14 och 23 kap. brottsbalken, dvs. kapitlen om stöld, rån och andra tillgreppsbrott, om bedrägeri och annan oredlighet, om förskingring, annan trolöshet och mutbrott, om förfalskningsbrott och om försök, förberedelse, stämpling och medverkan till brott.

Direktivet förstärker skyddet mot brott med anknytning till bedrägerier och förfalskningar av icke-kontanta betalningsinstrument på flera sätt. Utöver att direktivet innehåller nya bestämmelser som inte är materiellt straffrättsliga, t.ex. om hjälp och stöd till brottsoffer och förebyggande åtgärder, ställer det mer långtgående krav på kriminalisering än rambeslutet. Direktivets bestämmelser om vad som ska utgöra brott har i allt väsentligt samma innehåll som rambeslutets. Bestämmelserna får dock ett vidare tillämpningsområde genom att de omfattar även icke-fysiska betalningsinstrument medan rambeslutets reglering enbart gäller fysiska betalningsinstrument, som kreditkort, checkar och växlar. Dessutom kräver direktivet en mer långtgående kriminalisering av försök till brott, och till skillnad från rambeslutet anger det vad som lägst ska vara maximistraffet för varje brott. De bedömningar som gjordes inför antagandet av rambeslutet kan därför inte utan vidare läggas till grund för bedömningen av vilken kriminalisering direktivet kräver.

Lagstiftningsbehovet bör bedömas med utgångspunkt i att det bör finnas ett starkt och ändamålsenligt skydd mot de gärningar direktivet omfattar. Direktivet anpassar det europeiska regelverket till en teknisk utveckling som har möjliggjort brottslighet med stora negativa konsekvenser för såväl fysiska som juridiska personer. Ett starkt straffrättsligt skydd på området är viktigt inte minst för att upprätthålla förtroendet för moderna betalningslösningar. Enligt regeringens uppfattning bör genomförandet ske på ett sådant sätt att det inte råder någon tvekan om att svensk rätt erbjuder ett skydd på samma höga nivå som direktivet.

Ett direktiv är bindande för medlemsstaterna när det gäller det resultat som ska uppnås, men överläter åt varje medlemsstat att bestämma form och tillvägagångssätt för genomförandet. Det innebär att medlemsstaterna inte är bundna av sådant som direktivets terminologi eller systematik om det avsedda resultatet kan uppnås på annat sätt. I princip instämmer regeringen därför med *Uppsala universitet (juridiska fakultetsnämnden)* i att direktivets krav på försökskriminalisering inte innebär att de svenska brott som genomför direktivet måste vara straffbelagda på försöksstadiet. Ett fullständigt genomförande av direktivet får dock anses kräva att svensk rätt straffbelägger gärningar som på något sätt kan sägas vara tidigare stadier av det som enligt direktivet ska kriminaliseras.

Regeringen instämmer i promemorians bedömning om att en klar majoritet av artiklarna i direktivet inte förutsätter att lagstiftningsåtgärder eller andra åtgärder vidtas för att direktivets krav ska vara uppfyllda. Detta gäller bestämmelserna om kriminalisering av innehav för bedräglig användning av ett stulet eller på annat sätt olovligen tillgripet, respektive olovligen införskaffat, eller ett helt eller delvis förfalskat betalningsinstrument (artiklarna 4 c och 5 c), bedrägeri med anknytning till informationssystem (artikel 6), anstiftan och medhjälp till brott (artikel 8.1), ansvar och sanktioner för juridiska personer (artiklarna 10 och 11), behörighet och utredning (artiklarna 12 och 13), rapportering av brott (artikel 15), förebyggande åtgärder (artikel 17), övervakning och statistik (artikel 18) samt utvärdering och rapportering (artikel 21). Artikel 2 om definitioner kräver inga åtgärder i sig men behöver beaktas vid bedömningen av lagstiftningsbehovet och utformningen av ny lagstiftning.

Vidare delar regeringen promemorians bedömning att det krävs åtgärder med anledning av artikel 14 om informationsutbyte genom en operativ nationell kontaktpunkt och artikel 16 om hjälp och stöd till brottsoffer. I promemorian föreslås att Polismyndigheten utses till nationell operativ kontaktpunkt och att bestämmelserna i förundersökningskungörelsen (1947:948) om brottsutredande myndigheters informationskyldighet gentemot målsäganden kompletteras.

Såvitt avser artikel 16.2, som uppmanar varje medlemsstat att inrätta ett gemensamt nationellt onlineinformationsverktyg för att underlätta tillgången till hjälp och stöd för fysiska och juridiska personer som lidit skada till följd av sådana brott i direktivet som begåtts genom missbruk av personuppgifter, hänvisar promemorian till pågående arbete med att ta fram webbplatsen Brottsofferguiden. *Brottsoffermyndigheten* uppger att Brottsofferguiden nu är i drift men framhåller att den huvudsakligen fokuserar på brott mot person och inte heller ger alla former av information som ett system som avses i artikeln skulle kräva. Enligt myndigheten är Brottsofferguiden därmed inte tillräcklig för att genomföra artikeln. Regeringen konstaterar att bestämmelsen i artikel 16.2 inte innebär någon bindande förpliktelse för medlemsstaterna och att varken artikeln eller skälen preciserar vad ett informationsverktyg bör innehålla. Brottsofferguiden är tänkt att hjälpa fysiska personer som fallit offer för brott att få den information som är viktigast för dem i den situation som de befinner sig i just nu. Om brottsoffret vill ha fördjupad information eller behöver söka stöd, skydd eller vård finns det hänvisningar till andra sidor, aktörer och verksamheter. Guiden riktar sig dock inte mot juridiska personer. Den omfattar inte heller all förmögenhetsbrottslighet, även om den t.ex. gäller bedrägerier mot enskilda. Relevant information lämnas emellertid också via andra webbsidor. Exempelvis bistår Polismyndigheten såväl fysiska som juridiska personer som har utsatts för bl.a. bedrägeri med lättillgänglig webbinformation om saker att tänka på vid t.ex. polisanmälan. Vidare tillhandahåller Konsumentverket en upplysningstjänst på internet – Hallå konsument – som omfattar information om vilka åtgärder som behöver vidtas vid bedrägerier och identitetskapningar. Sedan den 1 april 2020 ingår bl.a. Polismyndigheten i den krets av s.k. informationsansvariga myndigheter och andra aktörer som är involverade i arbetet med denna

upplysningstjänst. Det ökar möjligheten att ge sammanhållen information till bl.a. brottsoffer. Regeringen bedömer att dessa verktyg tillsammans i tillräcklig grad får anses motsvara ett sådant system som medlemsstaterna uppmanas att inrätta. Det finns inte anledning att nu vidta några ytterligare åtgärder med anledning av bestämmelsen.

Finansiell ID-Teknik BID AB hemställer om att regleringen om ansvar i händelse av obehöriga transaktioner i lagen (2010:751) om betaltjänster ska ses över så att en kontohavares ansvar utsträcks till att gälla även om motparten är en betaltjänstleverantör som använder en e-legitimation utfärdad av någon annan. Regeringen kan konstatera att regleringen om ansvar i händelse av obehöriga transaktioner har sin bakgrund i Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2015/2366 av den 25 november 2015 om betaltjänster på den inre marknaden, om ändring av direktiven 2002/65/EG, 2009/110/EG och 2013/36/EU samt förordning (EU) nr 1093/2010 och om upphävande av direktiv 2007/64/EG. Direktivet genomfördes i svensk rätt den 1 maj 2018 genom vissa ändringar i bl.a. lagen om betaltjänster (se prop. 2017/18:77). Av den lagen framgår numera uttryckligen att det som huvudregel är kontohavarens betaltjänstleverantör som ansvarar för att återställa kontot om en obehörig transaktion genomförts (se 5 a kap. 1 §). Det finns därför inte skäl att se över regelverket så som Finansiell ID-Teknik BID AB önskar.

I det följande redovisas de bestämmelser som enligt regeringens bedömning kräver nya lagstiftningsåtgärder. Även när det gäller verktyg som används för att begå brott (artikel 7) och försök till brott (artikel 8.2) finns ett lagstiftningsbehov. Lagstiftningsbehovet i de delarna kan tillgodoses genom kriminalisering av förstadier till det nya brott som regeringen föreslår i avsnitt 6.

Artikel 3 om bedräglig användning av betalningsinstrument

Enligt artikel 3 ska medlemsstaterna säkerställa att bedräglig användning av ett betalningsinstrument som stulits eller på annat sätt olovligen tillgripits eller införskaffats eller som är helt eller delvis förfalskat är straffbart. Som i direktivet i övrigt omfattar artikeln enbart uppsåtliga gärningar. I promemorian redovisas vilka svenska brott dessa gärningar närmast motsvarar.

Ett sådant agerande som avses i artikel 3 skulle enligt svensk rätt i flera fall kunna innebära ett bedrägeri (9 kap. 1 § brottsbalken), men bestämmelsen i artikeln får förutsättas ha ett bredare tillämpningsområde än vad bedrägeribestämmelsen har. Även om innebörden av uttrycket för bedräglig användning inte preciseras i direktivet bör man kunna utgå från att valet av det uttrycket, och inte bedrägeri, innebär att artikeln är avsedd att träffa mer än bedrägeri med användning av betalningsinstrumentet. De för bedrägeri utmärkande rekvisiten saknas också i artikeln. För straffbarhet förutsätts t.ex. varken vinning för gärningspersonen eller skada för den vilseledde, utan det är tillräckligt att gärningspersonen har använt ett betalningsinstrument på ett bedrägligt sätt.

Inte heller andra brott omfattar ensamma eller tillsammans samtliga situationer som ska kriminaliseras enligt artikel 3. Liksom bedrägeribrottet har de olika brott som artikel 3 kan tänkas motsvara olika slags begränsningar som gör tillämpningsområdet snävare än det för artikeln. Ett

exempel är att straffbestämmelsen om sakhäleri (9 kap. 6 § första stycket 1 brottsbalken) inte kan tillämpas när det handlar om befattning med ett icke-fysiskt eller förfalskat betalningsinstrument. *Sveriges advokatsamfund* pekar på betydelsen av straffansvaret för missbruk av urkund (15 kap. 12 § brottsbalken). Liksom brukande av osann urkund (15 kap. 11 §) är det brottet av relevans för artikel 3, men som utvecklas i anslutning till artikel 4 b är inte alla betalningsinstrument urkunder. Utöver begränsningar i de i och för sig relevanta straffbestämme- lernas brottskonstruktioner tillkommer i vissa fall den omständigheten att kravet på kriminalisering av försök (artikel 8.2) inte är uppfyllt. Oredligt förfarande och behörighetsmissbruk (9 kap. 8 § respektive 10 kap. 6 § brottsbalken) är exempel på detta. Angående försök till häleri, se avsnitt 6.6. Lagstiftningsåtgärder behövs därför för att möta kriminaliseringskraven i artikel 3.

Artikel 4 om brott med anknytning till bedräglig användning av fysiska betalningsinstrument

Även när det gäller artikel 4, om brott med anknytning till bedräglig användning av fysiska betalningsinstrument, bedömer regeringen i likhet med promemorian att det krävs lagstiftningsåtgärder för genomförandet av tre av artikelns punkter (a, b och d).

Bestämmelsen i artikel 4 a avser stöld eller annat olovligt tillgrepp av ett fysiskt betalningsinstrument. Det kan i svensk rätt utgöra stöld eller rån (8 kap. 1 och 5 §§ brottsbalken). Kontokort och andra betalningsinstrument som saknar förmögenhetsvärde kan dock inte bli föremål för stöld och därmed inte heller rån. Den som tillgriper sådana betalningsinstrument kan i stället göra sig skyldig till egenmäktigt förfarande (8 kap. 8 § brottsbalken). I artikel 8.2 uppställs dock krav på att försök till brott enligt denna punkt ska vara kriminaliserat, vilket inte är fallet med egenmäktigt förfarande. Svensk rätt lever alltså inte upp till kriminaliseringskravet fullt ut.

Sådan bedräglig hel- eller delförfalskning av ett fysiskt betalningsinstrument som avses i artikel 4 b kan i svensk rätt utgöra urkunds- förfalskning enligt 14 kap. 1 § brottsbalken. En förutsättning för att en gärning enligt artikel 4 b ska anses utgöra urkunds- förfalskning är emellertid att betalningsinstrumentet är en urkund så som det begreppet definieras i brottsbalken. Kontokort, kreditkort och andra liknande kort kan vara urkunder i brottsbalkens mening endast om de har en utställarangivelse och originalkaraktär som kan uppfattas av en människa, oavsett om prövningen av äktheten sker med eller utan stöd av en maskin (se prop. 2012/13:74 s. 44). Kort utan textmagnetremsa med kortnummer och koder som kan avläsas endast med hjälp av en maskin och endast av den uppfattas ha ett korrekt innehåll faller alltså utanför brottsbalkens bestämmelser om urkunds- förfalskning och andra brott som avser urkunder. Några sådana begränsningar uppställer inte direktivet. Till skillnad från bestämmelsen om urkunds- förfalskning uppställer direktivet inte heller något krav på att förfalskningen ska innebära fara i bevishänseende. Regeringen bedömer därför, liksom promemorian, att svensk rätt inte heller i denna del lever upp till kriminaliseringskravet fullt ut.

Detsamma gäller artikel 4 d om anskaffande för egen eller annans räkning av ett stulet eller ett helt eller delvis förfalskat fysiskt betalningsinstrument för bedräglig användning. Sådan befattning med ett stulet betalningsinstrument som avses i denna artikel kan omfattas t.ex. av bestämmelsen om sakhäleri i 9 kap. 6 § första stycket 1 brottsbalken, dock under förutsättning att befattningen är ägnad att försvåra ett återställande. När det gäller ett helt eller delvis förfalskat betalningsinstrument kan däremot sådan befattning inte bedömas som häleri över huvud taget, eftersom förfalskning inte utgör ett giltigt förbrott till häleri.

Artikel 5 om brott med anknytning till bedräglig användning av icke-fysiska betalningsinstrument

I artikel 5 behandlas gärningar med anknytning till bedräglig användning av icke-fysiska betalningsinstrument. Liksom promemorian bedömer regeringen att lagstiftningsåtgärder krävs för genomförandet av punkterna a, b och d.

Kriminaliseringskravet i artikel 5 a omfattar dels olovligt införskaffande av ett icke-fysiskt betalningsinstrument när det har innefattat brott enligt någon av artiklarna 3–6 i det s.k. it-brottsdirektivet (Europaparlamentets och rådets direktiv 2013/40/EU av den 12 augusti 2013 om angrepp mot informationssystem och om ersättande av rådets rambeslut 2005/222/RIF), dels förskingring av ett sådant betalningsinstrument. Av skäl 15 i direktivet följer att det med förskingring i artikel 5 a avses att en person som har anförtrots ett icke-fysiskt betalningsinstrument medvetet använder instrumentet, utan att ha rätt till det, för egen eller annans vinning.

De nämnda bestämmelserna i it-brottsdirektivet motsvaras i det här sammanhanget av bestämmelsen om dataintrång i 4 kap. 9 c § brottsbalken.

Trots ordalydelsen i det led som avser förskingring kan genomförandet inte bygga på den svenska regleringen om förskingring i 10 kap. 1 § brottsbalken. Icke-fysiska betalningsinstrument, såsom kontokortsuppgifter eller mobilapplikationer, kan knappast bli föremål för någons besittning i den mening som avses i den paragrafen. Artikelns led om förskingring motsvaras däremot till viss del av 10 kap. 6 § brottsbalken om behörighetsmissbruk. Behörighetsmissbruk är dock inte kriminaliserat på försöksstadiet. För att möta kriminaliseringskravet i artikel 5 a är därför ytterligare lagstiftningsåtgärder nödvändiga.

När det gäller artikel 5 b om bedräglig hel- och delförfalskning av ett icke-fysiskt betalningsinstrument är det som promemorian framhåller tveksamt om ett genomförande kan bygga på brottsbalkens förfalskningsbestämmelser. Vissa element av ett icke-fysiskt betalningsinstrument skulle förvisso kunna utgöra en elektronisk urkund enligt 14 kap. 1 § brottsbalken. Exempelvis skapas en kvittens med uppgift om avsändare, mottagare, belopp och referensnummer i samband med en Swish-överföring. Manipulation av innehållet i denna kvittens skulle t.ex. kunna innebära att fel namn anges för att vilseleda någon om att en betalning har gjorts, men att det också skulle innebära att själva betalningsinstrumentet därigenom delvis eller helt har förfalskats är tveksamt. Åtgärder som dessa utgör ofta led i ett bedrägeribrott, men att basera genomförandet på

straffansvaret för förberedelse till bedrägeri är inte möjligt framför allt med hänsyn till att det i artikel 8.2 uppställs krav på att försök till brott enligt artikel 5 b ska vara kriminaliserat. Inte heller i övrigt finns straffbestämmelser som helt motsvarar det som ska vara straffbart enligt artikeln. Det finns därmed skäl att vidta lagstiftningsåtgärder för att uppfylla kriminaliseringskravet även i denna bestämmelse.

Artikel 5 d avser anskaffande för egen eller annans räkning, inbegripet försäljning, överföring eller distribution, eller tillgängliggörande, av ett olovligen införskaffat eller helt eller delvis förfalskat icke-fysiskt betalningsinstrument för bedräglig användning. Det handlar alltså om åtgärder som kan föregå bedrägeribrottslighet med betalningsinstrument. Ett genomförande genom förstadier till bedrägeri är dock inte möjligt, eftersom det i artikel 8.2 uppställs krav på att åtminstone försök till bedrägligt anskaffande ska vara kriminaliserat och anskaffande därmed måste kunna lagföras som fullbordat brott. Ett genomförande kan inte heller stödjas på bestämmelsen om häleri i 9 kap. 6 § brottsbalken då det rör sig om icke-fysiska betalningsinstrument. Inte heller bedömer regeringen att bestämmelsen om dataintrång i 4 kap. 9 c § brottsbalken skulle kunna omfatta samtliga åtgärder som behandlas i artikel 5 d. Det krävs således lagstiftningsåtgärder för att genomföra även denna bestämmelse.

6 Ett stärkt skydd mot bedrägerier och förfalskningar

6.1 Ett nytt brott om olovlig befattning med betalningsverktyg införs i brottsbalken

Regeringens förslag: Ett nytt uppsåtligt brott om olovlig befattning med betalningsverktyg införs i 9 kap. brottsbalken. Bestämmelsen ska omfatta den som

1. olovligen införskaffar ett betalningsverktyg,
2. för bedräglig användning förvanskar ett betalningsverktyg eller framställer ett falskt betalningsverktyg, eller
3. använder ett olovligen införskaffat eller förvanskat eller falskt betalningsverktyg eller på annat sätt tar befattning med ett sådant betalningsverktyg.

Det nya brottet ska vara subsidiärt till andra brott i brottsbalken som är belagda med samma eller strängare straff.

Promemorians förslag stämmer i huvudsak överens med regeringens. I promemorian används dock inte begreppet betalningsverktyg utan betalningsinstrument. Vidare anger promemorian vilka former av annan befattning än användning som ska vara straffbara. Promemorians förslag avser den som anskaffar, överför, tar emot, förvarar, tillgängliggör, transporterar, distribuerar eller tar annan liknande befattning med ett olovligen införskaffat eller ett förvanskat eller falskt betalningsinstrument.

När det gäller användning avser promemorians förslag endast den som bedrägligen använder olovligen införskaffat eller förvanskat eller falskt betalningsverktyg.

Remissinstanserna: En majoritet av remissinstanserna tillstyrker eller har inte några synpunkter på promemorians förslag. Enligt *Brottsförebyggande rådet* ökar det nya brottet sannolikt förutsättningarna för utredning och lagföring, eftersom det tar sikte på den infrastruktur som gör det möjligt att begå brott eller bedriva kriminell verksamhet. *Hovrätten över Skåne och Blekinge* avstyrker förslaget. Hovrätten hänvisar till legalitetsprincipen och anför att lagtexten inte i tillräckligt hög grad uttrycker vilka konkreta gärningar som straffbeläggs.

Enligt *Svea hovrätt* skulle ordalydelsen av olovligen införskaffa i första punkten kunna innefatta fler förfaranden än vad som synes vara avsett med den nya regleringen. Om avsikten inte är att kriminalisera t.ex. att någon får ett kontokort utställt på sig själv genom att lämna oriktiga uppgifter kan enligt hovrätten uttrycket från annan läggas till. *Uppsala universitet (juridiska fakultetsnämnden)* påpekar att det är oklart om det finns någon betydelskillnad mellan begreppen införskaffar i första punkten och anskaffar senare i bestämmelsen. Universitetet ifrågasätter vidare om uppräknningen av olika former av befattning är nödvändig och om det inte är bättre om lagtexten begränsas till uttrycket ta befattning.

Uppsala universitet (juridiska fakultetsnämnden) och *Hovrätten över Skåne och Blekinge* är kritiska till begreppen bedräglig användning och bedrägligen använder i andra respektive tredje punkten. Universitetet anför att begreppet bedräglig ur ett rättshistoriskt perspektiv har använts i en bred betydelse, som innefattar inte bara det som i dag förstås med bedrägeri i svensk rätt utan också exempelvis förfalskning. Universitetet anser att det skulle skapa stor oklarhet att återinföra begreppet samt avstyrker förslaget i den delen och förordar att begreppet ersätts med t.ex. utan rätt eller otillbörligen. Hovrätten förespråkar användning av etablerade begrepp och ifrågasätter om inte den befintliga regleringen avseende bedrägeri skulle vara tillräcklig.

Några remissinstanser, däribland *Åklagarmyndigheten*, *Finansinspektionen* och *Sveriges advokatsamfund*, pekar på att begreppet betalningsinstrument har en annan betydelse i t.ex. lagen (2010:751) om betaltjänster.

Såvitt avser subsidiaritetsklausulen framhåller *Uppsala universitet (juridiska fakultetsnämnden)* att det framstår som något oklart hur den ska förstås i relation till osjälvständiga brottsformer. *Åklagarmyndigheten* påpekar att klausulens vida utformning skiljer sig från andra liknande bestämmelser i brottsbalken där det hänvisas till brott i samma kapitel eller vissa specifika brott och menar att detta kan ge upphov till viss osäkerhet kring när det nya brottet är avsett att tillämpas. Dessutom noterar *Åklagarmyndigheten* att det nya brottet i vissa situationer skulle kunna överlappa med vissa specialstraffrättsliga brott, såsom penningtvättbrott, som inte omfattas av subsidiaritetsklausulen.

Skälen för regeringens förslag

Det nya brottet ska komplettera brottsbalkens befintliga straffbestämmelser i syfte att stärka det straffrättsliga skyddet mot bedrägerier och förfalskningar

Som framgår av avsnitt 5 krävs viss nykriminalisering i svensk rätt för att möta direktivets kriminaliseringskrav i artiklarna 3–5, lästa tillsammans med artiklarna 8 och 9 om kriminalisering av försök till brott respektive straff. Regeringen instämmer i promemorians bedömning att nykriminaliseringen bör ske genom en sammanhållen straffbestämmelse som genomför alla de bestämmelser i direktivet som kräver ny lagstiftning. En samlad reglering skapar tydlighet i fråga om skyddet mot bedrägeri- och förfalskningsrelaterade gärningar med anknytning till betalningsinstrument och bidrar därmed till att åstadkomma ett starkt och ändamålsenligt straffrättsligt skydd på området.

Vad gäller valet av lagstiftningsteknik framhåller *Lagrådet* att det kan ifrågasättas om det begränsade lagstiftningsbehov som föranleds av direktivet bör genomföras i form av en helt ny straffbestämmelse. Men samtidigt har *Lagrådet* förståelse för de svårigheter som det skulle innebära att genomföra direktivets krav på kriminalisering genom att framför allt komplettera vissa av de nuvarande straffbestämmelserna om förmögenhets- och förfalskningsbrott. Mot den bakgrunden godtar *Lagrådet* den av regeringen föreslagna ordningen.

Vid utformningen av straffbestämmelsen behöver det beaktas att skyddet mot förmögenhets- och förfalskningsbrott redan i dag är omfattande. Som framgår av avsnitt 5 kan befintlig lagstiftning i många fall tillämpas på gärningar enligt de artiklar som bedöms kräva ny lagstiftning. Regeringen anser inte att den nya straffbestämmelsen bör ersätta straffansvaret för t.ex. bedrägeri eller urkundsförfalskning (9 kap. 1 § och 14 kap. 1 § brottsbalken) i de fall som omfattas av direktivet. I stället bör den fungera som ett komplement till befintliga straffbestämmelser och kunna tillämpas när annan lagstiftning inte aktualiseras eller när straffskalan för det andra brottet inte är anpassad till de kvalificerade gärningar det nu är fråga om. Det bör därför, som föreslås i promemorian, införas en subsidiaritetsklausul i straffbestämmelsen som innebär att det inte ska dömas till ansvar enligt bestämmelsen om gärningen är belagd med samma eller strängare straff enligt någon annan bestämmelse i brottsbalken. De förslag om gradindelning och straffskalor regeringen lämnar i avsnitt 6.3 innebär att brottet kommer att vara subsidiärt i förhållande till många av förmögenhetsbrotten, t.ex. bedrägeri.

Mot bakgrund av det som *Uppsala universitet (juridiska fakultetsnämnden)* anför om subsidiaritetsklausulens förhållande till osjälvständiga brottsformer kan det konstateras att en gärning kan vara belagd med samma eller strängare straff även till följd av brottsbalkens reglering av osjälvständiga brottsformer (se 23 kap. avseende hur straffskalan för t.ex. försök bestäms). Av detta följer att det nya brottet kan vara subsidiärt också i förhållande till osjälvständiga former av andra brott i brottsbalken.

Som *Åklagarmyndigheten* påpekar reglerar inte klausulen det nya brottets relation till specialstraffrättsliga bestämmelser. Skulle en gärning också vara straffbar enligt en sådan bestämmelse får konkurrens-

situationen lösas utifrån de sedvanliga principer och tolkningsmetoder som har utvecklats i praxis. Åklagarmyndigheten framhåller vidare att klausulens vida utformning kan ge upphov till viss osäkerhet kring när det nya brottet är avsett att tillämpas. Regeringen delar inte den farhågan. Syftet med att utforma klausulen på det sätt som föreslås är att betona det nya brottets kompletterande funktion i förhållande till andra straffbestämmelser i brottsbalken med samma eller strängare straff.

Den nya straffbestämmelsen bör liksom direktivet skydda s.k. icke-kontanta betalningsinstrument. Däremot anser regeringen att sådana bör benämnas betalningsverktyg i stället för betalningsinstrument. På så sätt undviks att begreppet betalningsinstrument används i en annan betydelse än i t.ex. lagen om betaltjänster. Enligt regeringens uppfattning är det vidare inte nödvändigt att ange att det rör sig om icke-kontanta betalningsverktyg. Som anges i promemorian kan det ifrågasättas om det över huvud taget existerar kontanta betalningsinstrument. Att tala om icke-kontanta betalningsverktyg skulle enligt regeringens mening därför riskera att skapa oklarhet i fråga om straffbestämmelsens syfte och tillämpningsområde. Vad som ska avses med ett betalningsverktyg behandlas i avsnitt 6.2.

Gemensamt för de bestämmelser i direktivet som ska genomföras är att de i huvudsak avser gärningar med ett bakomliggande bedrägligt syfte. Den nya bestämmelsen bör därför placeras i 9 kap. brottsbalken där straffbestämmelser om bedrägerier och andra oredlighetsbrott finns, såsom häleri, utpressning och svindleri.

I likhet med direktivet bör den nya straffbestämmelsen enbart omfatta uppsåtliga gärningar.

Nedan redogör regeringen för sina överväganden beträffande vilka konkreta gärningar som ska omfattas av den nya straffbestämmelsen. Som *Hovrätten över Skåne och Blekinge* påpekar måste det vid utformningen av straffbestämmelsen säkerställas att den är förenlig med den straffrättsliga legalitetsprincipen. I det ligger bl.a. krav på att lagtexten ska vara tillräckligt begriplig och precis (se 2 kap. 10 § första stycket regeringsformen, 1 kap. 1 § brottsbalken och t.ex. rättsfallet NJA 2019 s. 531, p. 24–26). Enligt regeringens mening kan straffbestämmelsen utformas så att den uppfyller dessa krav.

Olovligt införskaffande av ett betalningsverktyg bör vara straffbart (punkt 1)

Som konstateras i avsnitt 5 uppfyller inte gällande rätt direktivets kriminaliseringskrav i artiklarna 4 a och 5 a fullt ut. Artikel 4 a omfattar stöld eller annat olovligt tillgrepp av ett fysiskt betalningsverktyg. Tillgrepp kan antas ha en vidare betydelse än i svensk rätt, varför genomförandet bör utgå från att artikeln avser inte bara stöldbrott och andra tillgreppsbrott, utan även andra former av olovlig åtkomst. Kriminaliseringskravet i artikel 5 a omfattar dels olovligt införskaffande av ett icke-fysiskt betalningsverktyg, åtminstone när införskaffandet har innefattat brott enligt artiklarna 3–6 i it-brottsdirektivet, dels förskingring av ett icke-fysiskt betalningsverktyg. Som framgår av avsnitt 5 är det enbart det led som avser förskingring som kräver ny lagstiftning.

Uttrycket förskingring, som liksom övrig reglering av icke-fysiska betalningsverktyg är nytt i förhållande till rambeslutet, får antas ta sikte på

förskingring som ett sätt att olovligen införskaffa ett betalningsverktyg. Även om detta inte framgår direkt av artikeltexten faller sig en sådan läsning naturlig med tanke på att regleringen i artiklarna 4 a och 5 a i övrigt handlar om olovliga åtkomstsätt. Tolkningen får också stöd av skäl 15, där det slås fast att olovligt införskaffande bör vara ett brott bl.a. när det sker genom förskingring. Uttrycket är därför knappast att uppfatta som ett krav på kriminalisering av förskingring av betalningsverktyg mera generellt utan innebär snarare ett krav på att kriminaliseringen ska omfatta införskaffande av betalningsverktyg även när införskaffandet sker genom förskingring.

Regeringen anser att begreppet olovligt införskaffande fungerar som en gemensam benämning för de typer av åtkomst som avses i båda bestämmelserna och att det med fördel kan användas i lagtexten. Vidare anser regeringen att det saknas skäl att, som direktivet i och för sig ger utrymme för, beträffande icke-fysiska betalningsverktyg begränsa straffansvaret till införskaffande som sker genom it-brott eller förskingring.

Svea hovrätt påpekar att ordalydelsen torde omfatta att någon får ett kontokort utställt på sig själv genom att lämna oriktiga uppgifter om t.ex. sin ekonomi till utställaren. Även det fallet att någon införskaffar ett kontokort i strid med exempelvis ett förvaltarskap torde enligt hovrätten omfattas. För att utesluta de situationerna föreslår hovrätten att straffansvaret ska avgränsas till olovligt införskaffande från annan. Det kan dock konstateras att införskaffandet även i de fall hovrätten nämner rimligen måste anses ske från annan, nämligen kortutställaren. I direktivet görs heller ingen avgränsning i fråga om vem det olovliga tillgreppet eller införskaffandet ska ske från, vilket innebär att den föreslagna begränsningen riskerar att bli för långtgående. Till skillnad från hovrätten anser därför regeringen att det inte finns skäl att lägga till ett krav på att införskaffandet sker från någon annan.

Det bör vara straffbart att för bedräglig användning förvanska ett betalningsverktyg eller framställa ett falskt betalningsverktyg (punkt 2)

Nykriminalisering krävs även för att svensk rätt ska uppfylla kriminaliseringskraven i artiklarna 4 b och 5 b om bedräglig hel- eller delförfalskning av ett betalningsverktyg. Bestämmelserna omfattar såväl förfaranden som innefattar att ett alltigenom falskt betalningsverktyg framställs, som förfaranden som innebär att endast en del eller delar av ett i grunden äkta betalningsverktyg förfalskas. De åtgärder som kan vidtas för att manipulera betalningsverktyg, som kan vara av vitt skilda slag, kan variera stort. Det kan röra sig om allt från att ändra ett belopp eller namn i ett löpande skuldebrev till att genom dataintrång ändra uppgifter i ett icke-fysiskt betalningsverktyg.

I likhet med promemorian anser regeringen att det tydligt måste komma till uttryck i den nya straffbestämmelsen att det handlar om två skilda typer av förfalskning. Begreppen hel- och delförfalskning framstår dock som främmande i förhållande till brottsbalkens terminologi. Regeringen instämmer därför i promemorians förslag att i den nya straffbestämmelsen använda uttrycken att framställa ett falskt betalningsverktyg respektive att förvanska ett betalningsverktyg. Både falsk och förvanska förekommer

redan i brottsbalken. I syfte att skapa en teknikneutral bestämmelse anser regeringen i likhet med promemorian vidare att det inte bör preciseras hur framställningen eller förvanskningen ska gå till för att agerandet ska omfattas av stadgandet.

Direktivet tar endast sikte på hel- eller delförfalskningar som är bedrägliga. Innebörden av detta begrepp måste tolkas i ljuset av innehållet i övriga delar av artiklarna 4 och 5. Med bedräglig måste därmed förstås att syftet med gärningen ska vara att det hel- eller delförfalskade betalningsverktyget ska komma till bedräglig användning.

Någon precisering av vad som menas med uttrycket bedräglig finns inte i direktivet. Ordvalet tyder dock på att det inte endast är ett fullbordat bedrägeri som åsyftas utan att begreppet ska ges en vidare innebörd. I annat fall borde bedrägeri ha använts i direktivtexten. Visst stöd för denna tolkning kan hämtas från Europeiska kommissionens motivering till direktivförslaget, i vilken kommissionen framhåller att artikeln avser brott som har anknytning till gärningar som direkt och omedelbart utgör bedrägeri, nämligen bedräglig användning. Mot den bakgrunden anser regeringen, i likhet med promemorian, att begreppet bedräglig användning bör förstås som att någon aktivt använder betalningsverktyget på ett svekfullt, vilseledande eller annars otillbörligt sätt. Även om det ligger i sakens natur att användning på ett sådant sätt inte sällan syftar till att uppnå ekonomisk vinning för gärningspersonen anser regeringen att det inte går att tolka in ett sådant avsiktsuppsåt i begreppet bedräglig användning.

Regeringen anser att även den svenska regleringen bör begränsas till bedrägliga fall av förfalskning. För att genomförandet med säkerhet ska bli fullständigt bedömer regeringen att direktivets begrepp om möjligt bör användas i den nya straffbestämmelsen. Till skillnad från *Uppsala universitet (juridiska fakultetsnämnden)* ser regeringen inget hinder i att bedräglig har använts i en annan betydelse längre tillbaka i tiden. Enligt *Lagrådet* bör det så långt som möjligt undvikas att införa begrepp som har en ny betydelse, men som i stor utsträckning liknar eller bygger på vedertagna straffrättsliga begrepp. Lagrådet föreslår att bedräglig användning ersätts med något annat begrepp, förslagsvis otillbörlig användning. Universitetet å sin sida förespråkar användning av något begrepp som uttrycker en värdering av gärningen snarare än ett syfte eller motiv, t.ex. utan rätt eller otillbörligen. Som framgår ovan uppfattar regeringen att syftet med gärningen, dvs. att det hel- eller delförfalskade betalningsverktyget ska komma till bedräglig användning, är ett framträdande om än inte definierande inslag i direktivets bedräglighetsbegrepp. Att välja ett begrepp som inte anknyter till bedrägeri skulle vidare göra kopplingen till direktivets begreppsbildning betydligt lösare. Dessutom skulle en uttunnad anknytning till bedrägeribrottsligheten riskera att ge straffstadgandet ett vidare och därmed vagare tillämpningsområde. Vid en sammantagen bedömning anser regeringen därför att begreppet bedräglig användning ska användas i den nya straffbestämmelsen.

Den nya straffbestämmelsen bör mot denna bakgrund utformas så att straffansvaret träffar den som för bedräglig användning förvanskar ett betalningsverktyg eller framställer ett falskt betalningsverktyg.

Det straffbara området bör omfatta dels användning av ett olovligen införskaffat eller förvanskat eller falskt betalningsverktyg, dels annan befattning med sådana verktyg (punkt 3)

Lagstiftning krävs vidare för att genomföra delar av den reglering i direktivet som avser olika former av befattning med ett olovligen införskaffat eller förvanskat eller falskt betalningsverktyg.

Det handlar till att börja med om artikel 3 om bedräglig användning av ett olovligen åtkommet respektive helt eller delvis förfalskat betalningsverktyg.

Med hänsyn till bedömningen ovan att begreppet bedräglig användning inte endast avser ett fullbordat bedrägeri utan ska ges en vidare innebörd, instämmer regeringen inte med *Hovrätten över Skåne och Blekinge* i att regleringen avseende bedrägeri skulle kunna vara tillräcklig för att genomföra artikeln.

För att möta kriminaliseringskravet i artikel 3 bör det därför införas ett straffansvar för i vart fall den som bedrägligen använder ett olovligen införskaffat eller förvanskat eller falskt betalningsverktyg.

Lagstiftning krävs också med anledning av artiklarna 4 d och 5 d, som behandlar olika slags befattning för bedräglig användning med betalningsverktyg som har införskaffats olovligen eller som är helt eller delvis förfalskade. De relevanta formerna av befattning skiljer sig åt mellan artiklarna men både när det gäller fysiska och icke-fysiska betalningsverktyg omfattas anskaffande för egen eller annans räkning. Artiklarna nämner också vissa former av anskaffande som straffansvaret måste omfatta (försäljning, överföring och distribution samt för fysiska betalningsverktyg även mottagande, tillgrepp, inköp, import, export och transport). För de icke-fysiska betalningsverktygen omfattas utöver anskaffande även tillgängliggörande.

Alla de nämnda artiklarna innehåller bedräglighetsrekvisit. Artikel 3 avser bedräglig användning, medan artiklarna 4 d och 5 d är begränsade till sådan befattning som sker med ett överskjutande uppsåt, dvs. befattning som sker för bedräglig användning. I lagrådsremissen föreslogs såvitt gäller användning att den nya straffbestämmelsen enbart skulle avse bedräglig användning. När det gäller övrig befattning instämde regeringen i promemorians bedömning att ett krav på att befattningen ska ske för bedräglig användning inte borde uppställas. Till stöd för detta anfördes att utrymmet för att lagligen hantera ett betalningsverktyg som har varit föremål för ett förbrott redan är begränsat, t.ex. genom straffansvaret för häleri enligt 9 kap. 6 § brottsbalken som kan tillämpas när det gäller vissa betalningsverktyg. Enligt *Lagrådet* gör sig detta skäl för att gå längre än kravet i direktivet gällande även beträffande olovlig användning av ett olovligen åtkommet eller förfalskat betalningsverktyg. I vart fall framstår det enligt *Lagrådet* som omotiverat att genom rekvisitet bedrägligen ställa högre krav för straffbarhet när det gäller den som använder ett betalningsverktyg, jämfört med den som befattar sig med det på annat sätt. Regeringen instämmer i detta och konstaterar också att det är svårt att se något legitimt användningsområde för ett sådant betalningsverktyg som det är fråga om här. Att inte begränsa straffansvaret till användning som är bedräglig är således i överensstämmelse med syftet med den nya straffbestämmelsen, nämligen att skapa ett starkt och ändamålsenligt

straffrättsligt skydd för betalningsverktyg. Ingen av artiklarna bör alltså genomföras genom lagstiftning som innehåller ett bedräglighetsrekvisit.

När det gäller genomförandet av artiklarna 4 d och 5 d ifrågasätter regeringen liksom *Uppsala universitet (juridiska fakultetsnämnden)* behovet av att i bestämmelsen räkna upp de olika former av befattning som avses. Även med de förenklingar promemorian föreslår blir en sådan uppräknings detaljerad, och en slopad uppräknings skulle göra bestämmelsen mer lättillgänglig. Dessutom skulle vissa tolknings- och gränsdragningsfrågor vid tillämpningen undvikas. Framför allt skulle en öppnare skrivning innebära att former av befattning som kan ses som lika straffvärda som dem som nämns i direktivet inte riskerar att falla utanför straffansvaret. Även detta är i linje med syftet att skapa ett starkt och ändamålsenligt straffrättsligt skydd för betalningsverktyg. Straffbestämmelsen bör därför gå längre än vad direktivet föreskriver och kriminalisera i princip all befattning med olovligen åtkomna och helt eller delvis förfalskade betalningsverktyg, inbegripet de gärningar som omfattas av direktivet. En förebild för detta finns i häleribrottet.

Regleringen av befattning med ett olovligt införskaffat, förvanskat eller falskt betalningsverktyg bör införas i samma punkt som regleringen av användning av ett sådant betalningsverktyg. För att undvika överlappning med det led som avser befattning i form av användning, bör det andra ledet dock träffa endast den som på annat sätt tar befattning betalningsverktyget.

6.2 En definition av begreppet betalningsverktyg i straffbestämmelsen är nödvändig

Regeringens förslag: En legaldefinition av begreppet betalningsverktyg införs i den nya straffbestämmelsen.

Med betalningsverktyg avses skyddade verktyg, handlingar eller uppgifter som ger möjlighet att överföra pengar eller ett penningvärde.

Promemorians förslag stämmer i huvudsak överens med regeringens. Promemorian föreslår att begreppet betalningsinstrument ska användas i den nya straffbestämmelsen och definieras som skyddade utrustningar, föremål eller handlingar som ger möjlighet att överföra pengar eller penningvärde.

Remissinstanserna: De flesta av remissinstanserna har inga särskilda synpunkter på frågan om en legaldefinition bör införas i straffbestämmelsen eller inte. *Hovrätten över Skåne och Blekinge* menar att om straffbestämmelsen införs så är en legaldefinition nödvändig men att den föreslagna definitionen inte är klargörande. *Uppsala universitet (juridiska fakultetsnämnden)* anser å andra sidan att en precisering i förarbetena är att föredra framför en legaldefinition. Universitetet tycker också att den föreslagna definitionen är svårtydd.

När det gäller utformningen av legaldefinitionen anför *Åklagarmyndigheten* och *Ekobrottsmyndigheten* att orden utrustning, föremål och handlingar kanske inte omfattar t.ex. banktjänster som nås genom inloggning på en hemsida. Ekobrottsmyndigheten anser vidare, liksom

Svea hovrätt, att det inte är tydligt vilken grad av skydd som krävs för att utrustningar m.m. ska anses vara skyddade.

Flera remissinstanser anser att den föreslagna definitionen är för snäv. Enligt *Finansbolagens förening* är det önskvärt att t.ex. e-legitimationer och bankdosor ensamma omfattas av definitionen. *Finansiell ID-Teknik BID AB* föreslår ingen ändring i själva definitionen men efterfrågar ett straffansvar för olovlig befatning med e-legitimation motsvarande det nya brottet. *Svenska Bankföreningen* förespråkar en anpassning av straffskyddet när det gäller missbruk av bl.a. e-legitimationer och vill att obehörigt användande av sådana utreds särskilt. *Sveriges advokatsamfund* och *Finansbolagens förening* vill att definitionen ska återspegla direktivets skrivningar om att kombinationer av utrustningar, föremål och handlingar kan utgöra betalningsinstrument. Advokatsamfundet föreslår ett tillägg i definitionen, nämligen texten kombinationer av dem och uppgifter för aktivering. Samfundet framhåller vidare att straffskyddet inte enbart bör begränsas till betalningar och hänvisar till behovet av skydd mot olovligt införskaffande och tillgängliggörande av e-legitimation och identitetsintyg.

Riksbanken är positiv till att definitionen har utformats så att straffbestämmelsen kommer att täcka betalningar med en framtida digital valuta, oavsett om den får status som lagligt betalningsmedel eller inte.

Skälen för regeringens förslag

En legaldefinition av begreppet betalningsverktyg bör införas i den nya straffbestämmelsen

Enligt regeringens förslag i avsnitt 6.1 ska begreppet betalningsverktyg användas i den nya straffbestämmelsen i stället för begreppet betalningsinstrument. Som framgår där saknas det också anledning att benämna betalningsverktygen som icke-kontanta.

Begreppet betalningsverktyg är centralt för tillämpningen av det nya brottet och behöver definieras så tydligt som möjligt i lagtexten. Regeringen anser därför, i likhet med *Hovrätten över Skåne och Blekinge* och till skillnad från *Uppsala universitet (juridiska fakultetsnämnden)*, att det är nödvändigt att en legaldefinition införs i straffbestämmelsen.

Direktivets definition av begreppet betalningsinstrument (betalningsverktyg)

I artikel 2 a definieras begreppet icke-kontanta betalningsinstrument. Med det avses andra icke-fysiska eller fysiska skyddade utrustningar, föremål eller handlingar, eller en kombination av dessa, än lagliga betalningsmedel, som ensamma eller i förening med ett förfarande eller en uppsättning förfaranden, ger innehavaren eller användaren möjlighet att överföra pengar eller ett penningvärde – inbegripet med hjälp av digitala betalningsmedel. Begreppet ska enligt skäl 8 täcka nya typer av betalningsverktyg som tillåter överföring av elektroniska pengar och virtuella valutor. Av skälet framgår också att ett sådant verktyg kan bestå av olika delar som fungerar tillsammans, t.ex. en mobilapplikation för betalningar och ett motsvarande godkännande, exempelvis genom lösenord. Begreppet ska förstås så att betalningsverktyget ger innehavaren

eller användaren en faktisk möjlighet att överföra pengar eller ett penningvärde eller initiera en betalningsorder. Direktivet är alltså tillämpligt på betalningsverktyget endast med avseende på dess betalningsfunktion, vilket också framgår uttryckligen av skäl 9.

Med skyddade utrustningar, föremål eller handlingar avses i direktivet utrustningar, föremål eller handlingar som är skyddade mot imitation eller bedräglig användning, t.ex. genom utformning, kodning eller signatur (artikel 2 b).

Legaldefinitionen av betalningsverktyg i den nya straffbestämmelsen

Begreppet betalningsverktyg i den nya straffbestämmelsen bör omfatta samma saker som begreppet betalningsinstrument i direktivet. Legaldefinitionen bör därför utgå från och ligga så nära direktivets definition som möjligt. Definitionen kan dock kortas ned och därigenom göras mer lättillgänglig utan att detta förändrar innebörden av begreppet.

Det som utmärker ett betalningsverktyg är att verktyget ger användaren möjlighet att överföra pengar eller ett penningvärde. Detta bör därför vara ett centralt inslag även i den svenska definitionen. Däremot är det inte nödvändigt att, som i direktivet, ange att begreppet betalningsverktyg inte omfattar lagliga betalningsmedel. Med betalningsmedel avses något som accepteras som betalning för varor och tjänster. Betalningsmedel möjliggör däremot inte överföring av pengar eller ett penningvärde och de faller därmed utanför direktivets tillämpningsområde utan att det nämns särskilt. Ett omnämnande skulle således endast skapa oklarhet.

Det saknas också skäl att låta direktivets hänvisning till digitala betalningsmedel ingå i den svenska definitionen. Liksom promemorian bedömer regeringen att denna skrivning måste uppfattas på det sättet att även betalningsverktyg som möjliggör överföring av elektroniska pengar eller allmänt accepterade virtuella valutor omfattas. Eftersom detta innebär överföring av pengar eller ett penningvärde omfattas dock sådana betalningsverktyg av definitionen utan att det nämns särskilt.

Inte heller finns det anledning att låta definitionen ange att utrustningar m.m. kan vara både icke-fysiska och fysiska. Däremot är det viktigt att i definitionen använda begrepp som gör den teknikneutral på det sätt den är avsedd att vara. Regeringen instämmer med *Åklagarmyndigheten* och *Ekobrottsmyndigheten* i att begreppen utrustning, föremål och handlingar rimmar mindre väl med det syftet. En mobilapplikation för betalningar är varken ett föremål eller en handling, och det framstår som språkligt tveksamt om den kan anses utgöra en utrustning, något som snarare för tankarna till fysiska saker. Detta får i än högre grad anses gälla hemsidor med motsvarande funktion. Enligt regeringens uppfattning bör uttrycken utrustning och föremål ersättas med uttrycket verktyg för att det ska bli tydligt att icke-fysiska betalningsverktyg i form av mobilapplikationer och hemsidor omfattas. Ett verktyg kan men behöver inte vara fysiskt. Genom ordvalet betonas betalningsverktygets funktion som redskap – i det här fallet ett redskap för att föra över pengar eller ett penningvärde. Att utrustningar och föremål som kan användas för sådan överföring lika gärna kan beskrivas som verktyg framstår som uppenbart.

Kortuppgifter är avsedda att omfattas av definitionen, vilket framgår av att vissa förfaranden med kreditkortsuppgifter nämns i ett exempel på

sådant som direktivet ska göra brottsligt (se skäl 13). Avsikten torde vara att de ska falla under begreppet handlingar (jfr den engelska respektive franska språkversionens *record* och *enregistrement* som båda kan ha betydelsen uppteckning). Regeringen anser att det kan ifrågasättas om kortuppgifter kan beskrivas som handlingar. För att det inte ska råda någon tvekan om att t.ex. kortuppgifter kan utgöra ett betalningsverktyg kan lämpligen uttrycket uppgifter läggas till i definitionen. Uttrycket handling behöver dock finnas kvar i definitionen med tanke på de fysiska betalningsverktyg som utgörs av dokument av olika slag. Ett betalningsverktyg ska alltså kunna vara ett verktyg, en handling eller en uppgift. Eftersom ordet ska uppfattas som inklusivt, dvs. läsas som och/eller, saknas det anledning att – som *Sveriges advokatsamfund* och *Finansbolagens förening* föreslår – uttryckligen ange att ett betalningsverktyg kan bestå av kombinationer av verktyg, handlingar eller uppgifter.

Att det ska vara fråga om verktyg, handlingar eller uppgifter som är skyddade bör framgå även av den svenska definitionen. Det skydd som avses är enligt artikel 2 b ett skydd mot imitation eller bedräglig användning, t.ex. genom utformning, kodning eller signatur. Det handlar med andra ord om att betalningsverktyget genom sin utformning, eventuellt i förening med ett lösenord eller en signatur, försvårar imitation, manipulering och i förlängningen bedräglig användning. Ytterligare ett exempel på skydd är att det krävs identifiering med hjälp av en e-legitimation, såsom bank-id, eller en bankdosa innan en penningöverföring via betalningsverktyget kan genomföras. Mot bakgrund av innebörden av begreppet skyddad framstår det som onödigt att, som i direktivets definition, särskilt nämna att de skyddade verktygen, handlingarna eller uppgifterna ensamma eller i förening med ett förfarande eller uppsättning av förfaranden ger användaren möjlighet att överföra pengar eller ett penningvärde. Att t.ex. en betalning med mobilapplikationen Swish kan villkoras med att användaren identifierar sig med e-legitimation är något som alltså torde ligga redan i begreppet skyddad.

Flera remissinstanser efterfrågar ett straffrättsligt skydd för bl.a. e-legitimationer, t.ex. genom att definitionen utvidgas. Regeringen instämmer i att t.ex. e-legitimationer och bankdosor inte är att anse som betalningsverktyg enligt den föreslagna definitionen. Den omständigheten att bank-id och bankdosor anses utgöra betalningsinstrument enligt lagen om betaltjänster föranleder inte någon annan bedömning i denna fråga (jfr prop. 2009/10:122 s. 24 och prop. 2017/18:77 s. 194 f.). Det saknas mot bakgrund av detta och i avsaknad av beredningsunderlag förutsättningar att inom ramen för detta lagstiftningsärende överväga att utsträcka det straffrättsliga skyddet till e-legitimationer och annat som ligger utanför direktivets tillämpningsområde. I sammanhanget kan också nämnas att det som remissinstanserna främst uppfattar som problematiskt i förhållande till e-legitimationer och bankdosor är fall där brottsoffret luras att legitimera sig för att släppa in en obehörig person i den digitala tjänsten och auktorisera penningöverföringar därifrån. Regeringen konstaterar att detta redan i dag kan bestraffas som bedrägeri.

Eftersom direktivet inte uppställer något krav på att skyddet ska vara särskild kvalificerad art bör inte heller något sådant krav uppställas i den nya straffbestämmelsens definition. *Svea hovrätt* anför att det framstår som oklart om enbart en sifferserie, såsom ett kreditkortsnummer, ska

anses utgöra ett betalningsverktyg. Enligt regeringens uppfattning kan enbart kortnumren inte ses som en skyddad uppgift. Däremot måste begreppet betalningsverktyg anses omfatta ett kortnummer tillsammans med uppgifter som kortinnehavarens namn och den cvc-kod som hör till kortet. Att kortnumret måste användas tillsammans med de senare uppgifterna får anses utgöra själva skyddet.

Sammanfattningsvis är det regeringens bedömning att begreppet betalningsverktyg i den nya straffbestämmelsen bör definieras som skyddade verktyg, handlingar eller uppgifter som ger möjlighet att överföra pengar eller ett penningvärde.

6.3 Straffskalor, kvalifikationsgrunder och brottsbeteckningar

Regeringens förslag: Det nya brottet delas in i två grader, som ges beteckningarna *olovlig befattning med betalningsverktyg* respektive *grov olovlig befattning med betalningsverktyg*.

Straffet för olovlig befattning med betalningsverktyg ska vara böter eller fängelse i högst två år.

Straffet för grov olovlig befattning med betalningsverktyg ska vara fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen

1. har avsett betydande värde eller kunnat medföra synnerligen kännbar skada,
2. har ingått i en brottslighet som utövats i organiserad form eller systematiskt, eller
3. annars har varit av särskilt farlig art.

Promemorians förslag stämmer i huvudsak överens med regeringens. Promemorian föreslår att uttrycket betalningsinstrument och inte betalningsverktyg ska användas i brottsbeteckningarna. När det gäller kvalifikationsgrunder för grovt brott föreslås i promemorian att det särskilt ska beaktas om gärningen avsett betydande värde, inneburit synnerligen kännbar skada eller ingått i en brottslighet som utövats i organiserad form eller systematiskt eller annars varit av särskilt farlig art.

Remissinstanserna: Nästan inga remissinstanser uttalar sig särskilt i dessa frågor. *Göteborgs tingsrätt* ifrågasätter dock om det inte vore mer ändamålsenligt att benämna brottet olovlig befattning med icke-kontanta betalningsinstrument. Tingsrätten anser att detta är mer överensstämmande med direktivet och gör syftet att lagstiftningen ska omfatta andra betalningsmedel än kontanter tydligare.

Skälen för regeringens förslag

Straffskalan bör sträcka sig från böter till fängelse i sex år

Påföljderna för direktivets brott ska enligt artikel 9.1 vara effektiva, proportionella och avskräckande. Enligt artikel 9.2 ska medlemsstaterna säkerställa att de brott som avses i artiklarna 3, 4 a och b samt 5 a och b är belagda med ett maximistraff om fängelse i minst två år. Vidare följer av

artikel 9.3 att brott som avses i artiklarna 4 c och d samt 5 c och d ska vara belagda med ett maximistraff om fängelse i minst ett år. Därtill följer det av artikel 9.6 att de brott som avses i artiklarna 3–6 ska vara belagda med ett maximistraff om fängelse i minst fem år om de begås inom ramen för en kriminell organisation i den mening som avses i rådets rambeslut 2008/841/RIF om kampen mot organiserad brottslighet. För att tillgodose direktivets krav bör det för det nya brottet alltså finnas en straffskala med ett maximistraff om fängelse i minst två år och, i de nyss nämnda fallen, fängelse i minst fem år.

Den föreslagna straffbestämmelsen inrymmer gärningar av olika svårhetsgrad och det kan vara fråga om allvarliga brott. Med hänsyn till att straffvärdet kan variera finns det enligt regeringen behov av en straffskala som möjliggör en nyanserad straffmätning där samtliga konkreta fall kan värderas utifrån sitt allvar. I fråga om straffvärde kan gärningarna anses som jämförbara med gärningar enligt bestämmelser som i stor utsträckning motsvarar de artiklar i direktivet som nu ska genomföras. På liknande sätt som för t.ex. stöld-, bedrägeri- och häleribrottslighet bör straffskalan därför sträcka sig från böter till fängelse i sex år. En sådan straffskala motsvarar också väl direktivets krav.

Brottet bör vidare vara gradindelad. Det är lämpligt med tanke på den sammantagna straffskalans stora spännvidd och gör det också möjligt att ange vilka omständigheter som ska beaktas särskilt vid bedömningen av om brottet är grovt. Sådana kvalifikationsgrunder gör bestämmelsen mer informativ och underlättar tillämpningen av den.

Med de ovan nämnda brotten som förlaga anser regeringen att straffskalan för normalgraden av det nya brottet bör stanna vid fängelse i högst två år. Regeringen föreslår däremot inte någon särskild grad för ringa brott (jfr t.ex. ringa bedrägeri i 9 kap. 2 § brottsbalken med straffskalan böter till fängelse i högst sex månader) utan anser i stället att straffskalan bör börja på bötesnivå.

För grovt brott bör straffskalan, i likhet med straffskalan för de brott som står som förebild, börja på sex månaders fängelse och sträcka sig till fängelse i sex år.

I och med att brottet ska vara subsidiärt till andra brottsbalksbrott med samma eller strängare straffskala (se avsnitt 6.1) innebär regeringens förslag att t.ex. bedrägeri och grovt bedrägeri enligt 9 kap. 1 § respektive 3 § brottsbalken kommer att ha företräde framför motsvarande grader av det nya brottet. Däremot blir brottet inte subsidiärt i förhållande till t.ex. ringa bedrägeri.

Kvalifikationsgrunder bör införas för grovt brott

När det gäller de omständigheter som särskilt ska beaktas vid bedömningen av om brottet är grovt föreslår promemorian till att börja med att det ska beaktas om gärningen avsett betydande värde eller inneburit synnerligen kännbar skada. Även om straffbestämmelsen som sådan inte anknyter till värde eller skada konstaterar regeringen att brottsligheten kan leda till skada som kan avse stora värden. Därmed får de föreslagna omständigheterna i princip anses som försvårande och av särskild betydelse för gradindelningen. Eftersom gärningarna först i förlängningen kan få sådana effekter föreslogs i lagrådsremissen att

lagtexten skulle ange att gärningen har kunnat medföra betydande eller synnerligen kännbar skada. *Lagrådet* förespråkar emellertid att lagtexten utformas i nära överensstämmelse med liknande kvalifikationsgrunder som används beträffande flertalet andra förmögenhetsrättsbrott, t.ex. grovt bedrägeri, 9 kap. 3 § andra stycket brottsbalken, och föreslår att kvalifikationsgrunden ska ta sikte på gärningar som har avsett betydande värde eller kunnat medföra synnerligen kännbar skada. Regeringen instämmer i detta. Vidare anser regeringen, liksom promemorian, att omständigheten att gärningen har ingått i en brottslighet som utövats i organiserad form eller systematiskt bör anges som kvalifikationsgrund. Genom att särskilt peka ut brottslighet som utövats i organiserad form säkerställs också att genomförandet lever upp till kravet i artikel 9.6 om brott som begåtts inom ramen för en kriminell organisation. Därutöver finns det anledning att, som också föreslås i promemorian, bland kvalifikationsgrunderna nämna att gärningen annars har varit särskilt farlig art.

Det nya brottet bör betecknas olovlig befattning med betalningsverktyg

En brottsbeteckning bör utformas så att den är kort, informativ och inte förväxlingsbar med andra brottsbeteckningar. Som framgår ovan i avsnitt 6.1 anser regeringen att man i den nya bestämmelsen bör använda uttrycket betalningsverktyg i stället för betalningsinstrument och att det inte är nödvändigt att ange att det rör sig om icke-kontanta sådana, som *Göteborgs tingsrätt* föreslår. Det nya brottet syftar till att kriminalisera en rad olika åtgärder med betalningsverktyg. Gemensamt för dessa är att de alla förutsätter något slags befattning med ett betalningsverktyg. För att återspegla detta på ett tydligt sätt anser regeringen att brottsbeteckningarna olovlig respektive grov olovlig befattning med betalningsverktyg bör användas.

6.4 Försök, förberedelse, anstiftan och medhjälp till det nya brottet ska vara straffbart

Regeringens förslag: Försök och förberedelse till olovlig befattning med betalningsverktyg och grov olovlig befattning med betalningsverktyg ska kriminaliseras.

Regeringens bedömning: Det behövs inga särskilda lagstiftningsåtgärder för att kriminalisera anstiftan och medhjälp eftersom straffbestämmelsen placeras i brottsbalken.

Promemorians förslag och bedömning stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna uttalar sig inte särskilt i frågan.

Skälen för regeringens förslag och bedömning: Av artikel 8.1 följer att medlemsstaterna ska säkerställa att anstiftan och medhjälp till de brott som avses i artiklarna 3–7 är straffbart. Dessutom ska enligt artikel 8.2 försök till brott som avses i artiklarna 3, 4 a, b och d, 5 a och b samt 6 vara straffbart. Vad gäller artikel 5 d behöver endast försök till anskaffande för egen eller annans räkning av ett olovligen införskaffat eller helt eller delvis förfalskat icke-fysiskt betalningsinstrument (betalningsverktyg) vara

kriminaliserat. Försök till tillgängliggörande av ett sådant betalningsverktyg omfattas därmed inte av kriminaliseringskravet.

För att uppfylla direktivets krav i dessa bestämmelser behöver alltså gärningarna i punkt 1–3 i den nya straffbestämmelsen kriminaliseras på försöksstadiet. Såvitt avser punkt 4, som föreslås omfatta all befattning med olovligen åtkomna eller förfalskade betalningsverktyg och inte enbart sådana gärningar som avses i artikel 5 d i direktivet, anser regeringen i likhet med promemorian att det finns anledning att gå längre än vad direktivet kräver även i fråga om försöksansvaret. Att göra försök till samtliga former av befattning straffbart bidrar ytterligare till att skapa ett starkt och ändamålsenligt skydd mot det slags brottslighet som direktivet omfattar.

Det nya brottet bör också vara kriminaliserat på förberedelsestadiet. Artikel 7 i direktivet innehåller ett krav på kriminalisering av vissa åtgärder rörande verktyg som används för att begå brott enligt artiklarna 4 a och b, 5 a och b samt 6. Av skäl 16 följer bl.a. att kriminaliseringskravet är begränsat till verktyg som i första hand är utformade eller särskilt anpassade för att begå de brott som avses i direktivet. Som framgår av promemorian kan sådana åtgärder som avses i artikeln utgöra förberedelse till brott, förutsatt att det brott som gärningarna tar sikte på är kriminaliserat på förberedelsestadiet. Det handlar här om brott enligt direktivet som delvis motsvaras av den nya straffbestämmelsen. Ett genomförande av artikel 7 genom ansvar för förberedelse kräver därför att det nya brottet är straffbart på förberedelsestadiet.

När det gäller kravet att anstiftan och medhjälp till brott enligt direktivet ska vara straffbart kan följande sägas. Det följer av den allmänna medverkansbestämmelsen i 23 kap. 4 § brottsbalken att ansvar som i balken är föreskrivet för en viss gärning inte endast gäller den som har utfört gärningen utan även den som främjat den med råd eller dåd. Den som inte är att anse som gärningsman döms för anstiftan om personen förmått någon annan till utförandet och annars för medhjälp till det. Genom att den nya straffbestämmelsen placeras i brottsbalken uppfylls kriminaliseringskravet i denna del.

6.5 Rekvisitet bedrägligt uppsåt förtydligas

Regeringens förslag: Rekvisitet bedrägligt uppsåt i 9 kap. 11 § andra stycket brottsbalken ändras till uppsåt att begå bedrägeri.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna yttrar sig inte särskilt över förslaget. *Uppsala universitet (juridiska fakultetsnämnden)* noterar dock, med anledning av sina synpunkter på ”bedräglig användning” och ”bedrägligen använder” i den nya straffbestämmelsen, att rekvisitet bedrägligt uppsåt syftar på bedrägeri och inget annat.

Skälen för regeringens förslag: Som framgår av avsnitt 6.1 anser regeringen att den nya straffbestämmelsen bör innehålla rekvisitet för bedräglig användning. Med hänsyn till att sådan användning inte är begränsad till gärningar med sikte på ett fullbordat bedrägeri, utan uttrycket bedräglig ges en vidare innebörd än så, kommer bedräglig att

användas i en annan betydelse än i 9 kap. 11 § andra stycket brottsbalken. Enligt den bestämmelsen döms bl.a. den som för att bedra försäkringsgivare eller annars med bedrägligt uppsåt skadar sig eller någon annan till person eller egendom som för förberedelse till bedrägeri eller grovt bedrägeri. Som *Uppsala universitet (juridiska fakultetsnämnden)* noterar innebär uttrycket bedrägligt uppsåt att gärningspersonen ska ha uppsåt att begå brottet bedrägeri (se också Bäcklund, Agneta m.fl., Brottsbalken m.m., 1 jan. 2020, JUNO, kommentaren till 9 kap. 11 §).

Som promemorian konstaterar är det inte lämpligt att begreppet bedräglig används med olika innebörd i den nya straffbestämmelsen och en annan bestämmelse i samma kapitel i brottsbalken. Regeringen anser därför att 9 kap. 11 § andra stycket bör förtydligas genom att det subjektiva rekviritet uttrycks som uppsåt att begå bedrägeri. Detta innebär inte någon ändring i sak.

6.6 Förslag om kriminalisering av förstadier till häleri behandlas i ett annat sammanhang

Regeringens bedömning: Det saknas anledning att inom ramen för detta lagstiftningsärende ta ställning till om försök, förberedelse och stämpling till häleri av normalgraden kriminaliseras.

Promemorians förslag stämmer inte överens med regeringens bedömning. Promemorian föreslår att försök, förberedelse och stämpling till häleri av normalgraden ska kriminaliseras.

Remissinstanserna: De flesta av remissinstanserna uttalar sig inte i frågan. *Aklagarmyndigheten* och *Ekobrottsmyndigheten* framför dock att effekterna av den kriminalisering som föreslås behöver analyseras vidare ur ett mer generellt perspektiv. *Hovrätten över Skåne och Blekinge* avstyrker förslaget och ifrågasätter om en sådan kriminalisering är nödvändig med hänsyn till den rättsliga grund som direktivet vilar på.

Skälen för regeringens bedömning: Av artikel 8.2 följer att försök till brott enligt bl.a. artiklarna 3 och 4 d ska vara straffbart. Som framgår av avsnitt 5 kan artiklarna 3 och 4 d delvis anses motsvaras av de svenska bestämmelserna om häleri (9 kap. 6 § brottsbalken). Detsamma gäller artikel 4 c. I svensk rätt är endast förstadier till grovt häleri kriminaliserade och promemorian föreslår att försök, förberedelse och stämpling till häleri av normalgraden ska kriminaliseras. I sina överväganden framhåller promemorian bl.a. att häleri är ett brott av sådan allvarlig art att det inte föreligger några hinder mot att kriminalisera förstadier till det.

Regeringen konstaterar att förslagen inte är nödvändiga för att genomföra direktivet eftersom det nya brottet olovlig befattning med betalningsverktyg, som även ska vara kriminaliserat på försöksstadiet, innebär att Sverige inte behöver förlita sig på straffansvaret för häleri för genomförandet av artiklarna 3 och 4 d. I november 2020 beslutade regeringen propositionen Tillträdesförbud till butik och förstärkt straffrättsligt skydd mot tillgreppsbrottlighet (prop. 2020/21:52) som innehåller förslag om kriminalisering av försök, förberedelse och stämpling till häleri av normalgraden. Frågan behandlas alltså i ett annat sammanhang

7 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: Lagändringarna ska träda i kraft den 31 maj 2021.

Regeringens bedömning: Några särskilda övergångsbestämmelser behövs inte.

Promemorians förslag och bedömning stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna har inte några synpunkter.

Skälen för regeringens förslag och bedömning: Direktivet ska vara genomfört senast den 31 maj 2021. Regeringen föreslår därför att lagändringarna ska träda i kraft den dagen.

Av 5 § lagen (1964:163) om införande av brottsbalken följer att de nya bestämmelserna inte får tillämpas på ett sådant sätt att de ges retroaktiv verkan till den tilltalades nackdel. Några särskilda övergångsbestämmelser behövs därmed inte.

8 Konsekvenser

Regeringens bedömning: De föreslagna lagändringarna kan antas medföra marginellt ökade kostnader för rättsväsendets myndigheter. Dessa kostnadsökningar kan rymmas inom befintliga anslag.

Förslagen påverkar inte jämställdheten mellan kvinnor och män.

Promemorians bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanserna uttalar sig inte om denna fråga. *Kriminalvården* framhåller att även om antalet tillkommande klienter kan förväntas bli lågt så befinner sig Kriminalvården i ett läge där beläggningssituationen vid såväl anstalter som häkten är mycket ansträngd, samtidigt som ett antal straffskärpningar har genomförts under senare år eller planeras inom kort. Även små ökningar av antalet vårdtygn till följd av ett enskilt förslag kan ge inte obetydliga kostnadseffekter för Kriminalvården. *Svea hovrätt* anför att Sveriges Domstolars verksamhet är kraftigt underfinansierad, varför även den mindre måltillströmning som förslaget väntas medföra kan leda till ökade kostnader som domstolarna behöver kompenseras för.

Brottsförebyggande rådet framhåller att de föreslagna ändringarna sannolikt ökar förutsättningarna för att fler bedrägeribrott och andra brott utreds och lagförs. Genom att ta sikte på betalningsverktygen kan

utredningarna sannolikt effektiviseras och frigöra tid och resurser som i dag läggs på det stora antalet bedrägeriutredningar. Prop. 2020/21:73

Skälen för regeringens bedömning: Regeringens förslag innebär att ett nytt brott införs i brottsbalken och att förstadier till brottet blir straffbara.

En nykriminalisering medför i regel att ytterligare uppgifter läggs på rättsväsendets myndigheter. I detta fall omfattas emellertid ett flertal av gärningarna i den nya straffbestämmelsen av befintlig lagstiftning och de lagförs redan i dag som bl.a. bedrägeri eller förstadier till bedrägeri. Bestämmelsen är avsedd att komplettera nuvarande lagstiftning och ska inte tillämpas när en gärning är belagd med samma eller strängare straff enligt någon annan bestämmelse i brottsbalken. Det kan därför antas att den nya straffbestämmelsen endast medför en marginell ökning av ärenden eller mål hos Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten och landets allmänna domstolar. Inte heller kan det antas att Kriminalvården kommer att drabbas av en märkbar kostnadsökning.

Regeringen gör sammantaget bedömningen att merkostnader som kan uppstå med anledning av att det nya brottet införs kan rymmas inom myndigheternas befintliga anslag.

Inte heller påverkar regeringens förslag jämställdheten mellan kvinnor och män.

9 Författningskommentar

Förslaget till lag om ändring i brottsbalken

9 kap.

3 c § Den som

- 1. olovligen införskaffar ett betalningsverktyg,*
- 2. för bedräglig användning förvanskar ett betalningsverktyg eller framställer ett falskt betalningsverktyg, eller*
- 3. använder ett olovligen införskaffat eller förvanskat eller falskt betalningsverktyg eller på annat sätt tar befattning med ett sådant betalningsverktyg*

döms för olovlig befattning med betalningsverktyg till böter eller fängelse i högst två år.

Med betalningsverktyg avses skyddade verktyg, handlingar eller uppgifter som ger möjlighet att överföra pengar eller ett penningvärde.

Om ett brott som avses i första stycket är grovt, döms för grovt olovlig befattning med betalningsverktyg till fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen

- 1. har avsett betydande värde eller kunnat medföra synnerligen kännbar skada,*
- 2. har ingått i en brottslighet som utövats i organiserad form eller systematiskt, eller*
- 3. annars har varit av särskilt farlig art.*

Det ska inte dömas till ansvar enligt denna paragraf om gärningen är belagd med samma eller strängare straff enligt någon annan bestämmelse i denna balk.

Paragrafen är ny och innebär att ett nytt gradindelad brott om olovlig befattning med betalningsverktyg införs i brottsbalken. Den innehåller också en legaldefinition av begreppet betalningsverktyg och en s.k.

subsidiaritetsklausul. Paragrafen har utformats delvis i enlighet med *Lagrådets* förslag. Övervägandena finns i avsnitten 6.1–6.3.

Nykriminaliseringen är en del av genomförandet av Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/713 av den 17 april 2019 om bekämpande av bedrägeri och förfalskning som rör andra betalningsmedel än kontanter och om ersättande av rådets rambeslut 2001/413/RIF (det s.k. non-cash-direktivet).

I *första stycket* beskrivs de straffbara gärningarna. Genom den *första punkten* kriminaliseras olovligt införskaffande av ett betalningsverktyg. Punkten tar sikte på att en gärningsperson utan att ha rätt till det skaffar sig något som utgör ett betalningsverktyg enligt legaldefinitionen i andra stycket. Detta kan ske genom brott som t.ex. stöld, bedrägeri, behörighetsmissbruk och förskingring eller förstadier till sådana brott. Även andra former av åtkomst utan tillstånd, t.ex. genom vilseledande telefonsamtal, nätfiske och skimning, omfattas. Något krav på t.ex. skada, vinning eller tillägnelseuppsåt ställs inte upp i punkten.

Ett olovligt införskaffande av ett icke-fysiskt betalningsverktyg som Swish kan illustreras med följande exempel. Genom ett vilseledande telefonsamtal förmår gärningspersonen målsäganden att legitimera sig med bank-id och på så sätt ge gärningspersonen tillgång till målsägandens internetbank. Därefter förmås målsäganden att på nytt identifiera sig med sitt bank-id så att gärningspersonen kan koppla sin egen Swishapplikation till målsägandens bankkonto och därmed fullborda brottet.

Den *andra punkten* straffbelägger förvanskning av ett betalningsverktyg eller framställande av ett falskt sådant. En förutsättning är att detta sker för bedräglig användning, dvs. för användning på ett vilseledande, svekfullt eller annars otillbörligt sätt. Med förvanskning av betalningsverktyg avses att äkta verktyg, handlingar eller uppgifter manipuleras så att innehållet blir oriktigt. Det kan t.ex. handla om att ändra ett belopp eller namn i ett löpande skuldebrev. Den andra typen av förfarande, nämligen framställning av ett falskt betalningsverktyg, innebär att gärningspersonen skapar ett betalningsverktyg som är alltigenom falskt. Det kan t.ex. vara fråga om att tillverka ett kontokort med stulna kortuppgifter. Straffansvaret begränsas av kravet på överskjutande uppsåt som innebär att förvanskningen eller framställningen ska ske för bedräglig användning (se nedan om innebörden av det begreppet).

I den *tredje punkten* kriminaliseras dels användning av ett olovligen införskaffat eller förvanskat eller falskt betalningsverktyg, dels annan befattningsmed ett sådant betalningsverktyg.

För straffansvar enligt det första ledet krävs att betalningsverktyget kommit till användning. Det förutsätts inte att verktyget har använts bedrägligen eller att någon faktiskt har vilseletts eller att handlingen lett till skada och vinning. Gärningen behöver inte heller ha syftat till ekonomisk vinning, även om det i praktiken ofta torde finnas ett sådant motiv bakom användningen.

Det andra ledet i punkten samlar i princip all annan typ av befattningsmed ett olovligen införskaffat eller förvanskat eller falskt betalningsverktyg. Begreppet befattningsmed har samma innebörd som i bestämmelsen om sakhäleri i 6 § första stycket 1. Under begreppet faller således exempelvis köp, förvaring, försäljning eller utbudande till försäljning, överföring, distribution, import, export, transport, byte, gåva,

pantsättning, mottagande, döljande och omarbetande av saken. Både fysiska och icke-fysiska betalningsverktyg kan vara föremål för den befattning som avses enligt denna punkt (jfr rättsfallet NJA 2018 s. 512 II, p. 20, om befattning med immateriella objekt). Vad gäller icke-fysiska betalningsverktyg kan det exempelvis röra sig om att göra olovligen åtkomna kontokortsuppgifter tillgängliga för andra genom att ladda upp dem på en server som gärningspersonen har tillgång till.

Av första stycket följer även att straffskalan för olovlig befattning med betalningsverktyg av normalgraden är böter eller fängelse i högst två år.

I *andra stycket* definieras begreppet betalningsverktyg. Med betalningsverktyg avses skyddade verktyg, handlingar eller uppgifter som ger möjlighet att överföra pengar eller ett penningvärde. Begreppet omfattar både fysiska och icke-fysiska betalningsverktyg. För att det ska röra sig om betalningsverktyg i straffbestämmelsens mening uppställs alltså två krav.

Det ska för det första vara fråga om verktyg, handlingar eller uppgifter som är försedda med någon form av skydd.

Verktyg är ett samlingsbegrepp för olika slags anordningar som kan användas för överföring av pengar eller ett penningvärde. Det kan handla om fysiska föremål, t.ex. kontokort, kreditkort och kontantkort, men också om elektroniska hjälpmedel, t.ex. betalningsapplikationer som Swish eller Google Pay och digitala plånböcker som kan användas för överföring av virtuella pengar.

En handling kan bestå av ett pappersdokument eller vara i elektronisk form (jfr begreppet handling i bestämmelsen om urkundsförfalskning i 14 kap. 1 § och rättsfallet NJA 2017 s. 769, p. 10 och 11 om elektroniska löpande skuldebrev). Med handlingar avses t.ex. löpande skuldebrev.

Med uppgifter avses information som sådan. Det innebär att rena konto- eller kreditkortsuppgifter kan vara betalningsverktyg. Av kravet på att uppgifterna ska vara skyddade, som behandlas vidare nedan, följer att det inte enbart ska röra sig om kortnummer utan att även tillhörande namnuppgifter och cvc-koder måste ingå.

Att verktygen, handlingarna eller uppgifterna ska vara skyddade innebär att de ska vara utformade på något sätt som försvårar imitation eller manipulering. Det kan t.ex. vara fråga om värdepapper som skyddas genom krav på signatur och mobilapplikationer som skyddas genom krav på identifikation med lösenord, e-legitimation eller ansikts- eller fingeravtrycksigenkänning. Bestämmelsen omfattar också t.ex. digitala plånböcker eller traditionella banktjänster med motsvarande skydd. Som nämns ovan kan ett kontokortsnummer ensamt inte anses utgöra en skyddad uppgift. Till följd av kravet på skydd faller även bl.a. rabathäften och kuponger utanför begreppet betalningsverktyg.

För att något ska vara ett betalningsverktyg ska det för det andra finnas en faktisk möjlighet att överföra pengar eller ett penningvärde. Genom kravet på att betalningsverktyget ska möjliggöra överföring av pengar eller ett penningvärde tydliggörs att bestämmelsen handlar om betalningstekniker. Det kan t.ex. handla om att man ska kunna initiera en betalningsorder med verktyget, handlingen eller uppgifterna. E-legitimationer och bankdosor kan därför inte anses utgöra betalningsverktyg enligt denna definition. Inte heller omfattas fysiska identitetshandlingar. Sedlar, mynt

eller annat som kan accepteras som betalning träffas inte heller av definitionen.

Paragrafens *tredje stycke* innehåller bestämmelser om grov olovlig befattning med betalningsverktyg. Frågan om brottet ska bedömas som grovt ska, på sedvanligt sätt, avgöras vid en helhetsbedömning med beaktande av samtliga omständigheter vid brottet. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen har avsett betydande värde eller kunnat medföra synnerligen kännbar skada, har ingått i en brottslighet som utövats i organiserad form eller systematiskt eller annars har varit av särskilt farlig art.

Med betydande värde avses, i likhet med vad som gäller för samma uttryck i andra förmögenhetsbrott, som huvudregel belopp överstigande fem prisbasbelopp. Vid bedömningen av om gärningen har kunnat medföra synnerligen kännbar skada ska beaktas inte endast vilket belopp det är frågan om utan också vilken skada målsäganden, ur ett subjektivt perspektiv, i förlängningen hade kunnat drabbas av. Brottslighet som har utövats i organiserad form tar sikte på brottslighet som har begåtts inom ramen för en struktur där flera personer samverkat under en inte helt obetydlig tidsperiod för att begå brott (jfr 29 kap. 2 § 6). Därmed omfattas brott som har begåtts inom ramen för en kriminell organisation i den mening som avses i rådets rambeslut 2008/841/RIF (jfr artikel 9.6 i direktivet). För att brottsligheten ska anses ha utövats systematiskt ska det vara fråga om brott som upprepats på ett likartat sätt, men därutöver krävs något ytterligare moment. Det kan exempelvis handla om att brotten följt en brottsplan, föregåtts av noggranna förberedelser eller utförts på ett förslaget sätt eller att gärningspersonen använt sig av särskild utrustning. Kraven i detta avseende bör inte sättas alltför högt. En gärning kan anses vara av särskilt farlig art om gärningspersonen visat särskild förslagenhet eller synnerlig brottslig företagsamhet. Så kan också vara fallet om gärningen riktat sig mot allmänheten eller en större personkrets. Detsamma gäller om gärningen ytterst syftat till att möjliggöra eller dölja annan allvarlig brottslighet. Det kan t.ex. handla om att människosmugglare olovligen införskaffat kortuppgifter och med dessa köpt flygbiljetter åt sina brottsoffer i syfte att dölja sin identitet.

Straffskalan för grovt brott är fängelse i lägst sex månader och högst sex år.

Det nya brottet är uppsåtligt. Samtliga uppsåtsformer är tillämpliga.

Det *fjärde stycket* innehåller en subsidiaritetsklausul som innebär att straffbestämmelsen inte ska tillämpas om gärningen är belagd med samma eller strängare straff enligt någon annan bestämmelse i brottsbalken. Det är det abstrakta straffvärdet, dvs. straffskalan, som är relevant vid jämförelsen.

Detta innebär att olovlig befattning med betalningsverktyg är subsidiärt i förhållande till t.ex. bedrägeri av normalgraden, som har samma maximistraff men en straffskala som börjar på fängelsenivå och i det avseendet är strängare. Däremot kan bestämmelsen om grov olovlig befattning med betalningsverktyg tillämpas även om gärningen är straffbar som bedrägeri av normalgraden.

Subsidiaritetsklausulen innebär också att det inte ska dömas till ansvar för brott av normalgraden om gärningen samtidigt utgör försök till bedrägeri av normalgraden eller något annat brott med motsvarande

straffskala. Som framgår av 23 kap. 1 § andra stycket får straffet för försök bestämmas högst till vad som gäller för fullbordat brott. För försöksbrott anges enligt huvudregeln inget särskilt minimistraff, vilket innebär att straffminimum för försök till bedrägeri är böter. Den föreskrivna straffskalan för försök till bedrägeri är således densamma som för olovlig befattning med betalningsverktyg. Subsidiaritetsklausulen utesluter däremot inte möjligheten att döma till ansvar för grov olovlig befattning med betalningsverktyg även om gärningen är straffbar som försök till grovt bedrägeri. I det fallet är straffmaximum detsamma, medan möjligheten att döma ut böter för försöksbrottet innebär att grov olovlig befattning med betalningsverktyg sammantaget har en strängare straffskala.

För förberedelse och stämpling ska straffet enligt 23 kap. 2 § tredje stycket brottsbalken bestämmas under den högsta och får sättas under den lägsta gräns som gäller för fullbordat brott. Detta innebär att det är möjligt att döma för olovlig befattning med betalningsverktyg, eller försök till detta brott, även om gärningen är straffbar som exempelvis förberedelse till bedrägeri.

11 § För försök eller förberedelse till bedrägeri, grovt bedrägeri, *olovlig befattning med betalningsverktyg, grov olovlig befattning med betalningsverktyg, utpressning, ringa utpressning, grov utpressning, ocker, grovt ocker, häleri eller grovt häleri och för stämpling till grovt bedrägeri, grov utpressning, häleri eller grovt häleri* döms det till ansvar enligt 23 kap. Bestämmelserna i 23 kap. 3 § ska dock inte gälla i fråga om försök till utpressning, ringa utpressning eller grov utpressning. För förberedelse till grovt fordringsbedrägeri döms också till ansvar enligt 23 kap.

Som för förberedelse till bedrägeri eller grovt bedrägeri döms den som för att bedra försäkringsgivare eller annars med *uppsåt att begå bedrägeri* skadar sig eller någon annan till person eller egendom. Detsamma ska gälla, om någon med samma uppsåt försöker åstadkomma sådan skada. Har han eller hon innan skadan uppstått frivilligt avstått från att fullfölja gärningen, ska han eller hon inte dömas till ansvar.

Paragrafen reglerar i första stycket straffansvar för osjälvständiga brottsformer av brott i 9 kap. Andra stycket innehåller ett brott som till sin konstruktion är ett särskilt brott men som till sin natur är av förberedelsekaraktär. Paragrafen ändras i två avseenden. Övervägandena finns i avsnitten 6.4 och 6.5.

Ändringen i *första stycket* innebär att försök och förberedelse till olovlig befattning med betalningsverktyg och grov olovlig befattning med betalningsverktyg kriminaliseras.

I *andra stycket* ändras uttrycket *bedrägligt uppsåt till uppsåt att begå bedrägeri*. Den nya lydelsen förtydligar att det subjektiva rekvisitet avser ett uppsåt att begå bedrägeri enligt 1 § och innebär inte någon ändring i sak. Ändringen är en följd av att uttrycket *bedräglig ges* en annan innebörd i den nya 3 c §.

DIREKTIV

EUROPAPARLAMENTETS OCH RÅDETS DIREKTIV (EU) 2019/713

av den 17 april 2019

om bekämpande av bedrägeri och förfalskning som rör andra betalningsmedel än kontanter och om ersättande av rådets rambeslut 2001/413/RIF

EUROPAPARLAMENTET OCH EUROPEISKA UNIONENS RÅD HAR ANTAGIT DETTA DIREKTIV

med beaktande av fördraget om Europeiska unionens funktionssätt, särskilt artikel 83.1,

med beaktande av Europeiska kommissionens förslag,

efter översändande av utkastet till lagstiftningsakt till de nationella parlamenten,

med beaktande av Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs yttrande ⁽¹⁾,

i enlighet med det ordinarie lagstiftningsförfarandet ⁽²⁾, och

av följande skäl:

- (1) Bedrägeri och förfalskning som rör andra betalningsmedel än kontanter är ett hot mot säkerheten, eftersom de är en inkomstkälla för den organiserade brottsligheten och således möjliggör annan brottslig verksamhet såsom terrorism, olaglig narkotikahandel och människohandel.
- (2) Bedrägeri och förfalskning som rör andra betalningsmedel än kontanter utgör också hinder för den digitala inre marknaden, eftersom de urholkar konsumenternas förtroende och orsakar direkta ekonomiska förluster.
- (3) Rådets rambeslut 2001/413/RIF ⁽³⁾ behöver uppdateras och kompletteras i syfte att inkludera ytterligare bestämmelser om brott, särskilt vad gäller datorbedrägerier, samt om påföljder, förebyggande åtgärder, hjälp till brottsoffer och gränsöverskridande samarbete.
- (4) Stora luckor och skillnader i medlemsstaternas rätt på området bedrägeri och förfalskning som rör andra betalningsmedel än kontanter kan försvåra förebyggande, förhindrande, upptäckt och bestraffning av denna typ av brottslighet och av annan allvarlig och organiserad brottslighet som har anknytning till och möjliggörs genom den, och gör polisiärt och rättsligt samarbete mer komplicerat och därmed mindre verkningsfullt, vilket får negativa följder för säkerheten.
- (5) Bedrägeri och förfalskning som rör andra betalningsmedel än kontanter har ett betydande gränsöverskridande inslag som förstärks av en allt större digital aspekt, vilket tydligt visar behovet av ytterligare insatser för att tillnärma strafflagstiftningen på områdena bedrägeri och förfalskning som rör andra betalningsmedel än kontanter.
- (6) De senaste åren har fört med sig inte bara en exponentiell ökning av den digitala ekonomin utan också en spridning av innovation på många områden, inbegripet betalningstekniker. Nya betalningstekniker innefattar användning av nya typer av betalningsinstrument, något som visserligen skapar nya möjligheter för konsumenter och företag men också ökar möjligheterna till bedrägeri. Följaktligen måste den rättsliga ramen förbli relevant och uppdaterad mot bakgrund av denna tekniska utveckling, med utgångspunkt i ett teknikneutralt synsätt.

⁽¹⁾ EUT C 197, 8.6.2018, s. 24.

⁽²⁾ Europaparlamentets ståndpunkt av den 13 mars 2019 (ännu ej offentliggjord i EUT) och rådets beslut av den 9 april 2019.

⁽³⁾ Rådets rambeslut 2001/413/RIF av den 28 maj 2001 om bekämpning av bedrägeri och förfalskning som rör andra betalningsmedel än kontanter (EGT L 149, 2.6.2001, s. 1).

- (7) Bedrägeri används inte bara för att finansiera kriminella grupper utan begränsar även utvecklingen av den digitala inre marknaden och gör medborgarna mer tveksamma till inköp online.
- (8) Gemensamma definitioner på områdena bedrägeri och förfalskning som rör andra betalningsmedel än kontanter är viktiga för att säkerställa att medlemsstaterna intar ett enhetligt synsätt vid tillämpningen av detta direktiv och för att underlätta informationsutbyte och samarbete mellan behöriga myndigheter. Definitionerna bör täcka nya typer av icke-kontanta betalningsinstrument som tillåter överföring av elektroniska pengar och virtuella valutor. Genom definitionen av icke-kontanta betalningsinstrument bör det bekräftas att ett icke-kontant betalningsinstrument kan bestå av olika delar som fungerar tillsammans, till exempel en applikation för mobila betalningar och ett motsvarande godkännande (t.ex. ett lösenord). När begreppet icke-kontant betalningsinstrument används i detta direktiv bör det förstås så, att instrumentet ger instrumentets innehavare eller användare en faktisk möjlighet att överföra pengar eller penningvärde eller att initiera en betalningsorder. Till exempel bör olovligt införskaffande av en applikation för mobila betalningar utan det nödvändiga godkännandet inte betraktas som olovligt införskaffande av ett icke-kontant betalningsinstrument, eftersom det inte ger användaren en faktisk möjlighet att överföra pengar eller penningvärde.
- (9) Detta direktiv bör vara tillämpligt på icke-kontanta betalningsinstrument endast med avseende på instrumentets betalningsfunktion.
- (10) Detta direktiv bör omfatta virtuella valutor endast i den mån de allmänt kan användas för att göra betalningar. Medlemsstaterna bör uppmanas att i sin nationella rätt säkerställa att framtida valutor av virtuellt slag som emitteras av deras centralbanker eller av andra offentliga myndigheter kommer att åtnjuta samma skydd mot bedrägeribrottslighet som andra betalningsmedel än kontanter i allmänhet. Digitala plånböcker som tillåter överföring av virtuella valutor bör omfattas av detta direktiv i samma utsträckning som icke-kontanta betalningsinstrument. Genom definitionen av termen *digitala betalningsmedel* bör det bekräftas att digitala plånböcker för överföring av virtuella valutor kan ha, men inte nödvändigtvis har, samma funktioner som ett betalningsinstrument, och detta vidgar inte definitionen av betalningsinstrument.
- (11) Att skicka falska fakturor för att komma åt betalningsuppgifter bör anses som försök till olovligt tillgrepp inom ramen för detta direktivs tillämpningsområde.
- (12) Genom att använda straffrätt för att ge rättsligt skydd främst åt betalningsinstrument som använder särskilda former av skydd mot imitation eller missbruk är avsikten att uppmuntra operatörer att förse betalningsinstrument som de utfärdar med sådana särskilda former av skydd.
- (13) Ändamålsenliga och effektiva straffrättsliga åtgärder är av avgörande betydelse för att skydda andra betalningsmedel än kontanter mot bedrägeri och förfalskning. Det behövs i synnerhet en gemensam straffrättslig strategi i fråga om rekvisiten för brottsligt handlande som bidrar till eller bereder marken för den faktiska bedrägliga användningen av ett annat betalningsmedel än kontanter. Handlande som insamling och innehav av betalningsinstrument i avsikt att begå bedrägeri, genom exempelvis nätfiske, skimming eller dirigering eller omdirigering av användare av betalningstjänster till imitationswebbplatser, och distribution av betalningsinstrument, till exempel genom försäljning av kreditkortsuppgifter på internet, bör således göras till ett brott i sig utan att det krävs en faktisk bedräglig användning av ett annat betalningsmedel än kontanter. Sådant brottsligt handlande bör därför omfatta omständigheter där innehav, anskaffande eller distribution inte nödvändigtvis leder till bedräglig användning av sådana betalningsinstrument. Även om detta direktiv kriminaliserar innehav bör det inte kriminalisera ren underlåtenhet. Detta direktiv bör inte bestraffa legitim användning av ett betalningsinstrument, inklusive och i samband med tillhandahållande av innovativa betaltjänster, såsom tjänster som finansteknikföretag vanligen utvecklar.
- (14) Vad gäller de brott som avses i detta direktiv gäller kravet på uppsåt alla rekvisit som brotten utgörs av i enlighet med nationell rätt. Det är möjligt att utifrån objektiva faktiska omständigheter sluta sig till om ett handlande varit uppsåtligt samt huruvida vetskap eller syfte som utgör ett brottsrekvisit föreligger. Brott som inte kräver uppsåt bör inte omfattas av detta direktiv.
- (15) Detta direktiv hänvisar till klassiska gärningstyper som bedrägeri, förfalskning, stöld och olovligt tillgrepp som nationell rätt hade gett form åt redan före digitaliseringens tidevarv. Detta direktivs utvidgade tillämpningsområde avseende icke-fysiska betalningsinstrument kräver därför en definition av motsvarande gärningstyper på det digitala området som kompletterar och förstärker Europaparlamentets och rådets direktiv 2013/40/EU (*). Olovligt införskaffande av icke-fysiska icke-kontanta betalningsinstrument bör vara ett brott, åtminstone när det

(*) Europaparlamentets och rådets direktiv 2013/40/EU av den 12 augusti 2013 om angrepp mot informationssystem och om ersättande av rådets rambeslut 2005/222/RF (EUT L 218, 14.8.2013, s. 8).

innefattar begående av något av de brott som avses i artiklarna 3–6 i direktiv 2013/40/EU eller förskingring av icke-fysiska icke-kontanta betalningsinstrument. Termen *förskingring* bör förstås som handlingen, utförd av en person som har anförtrotts ett icke-fysiskt icke-kontant betalningsinstrument att medvetet använda instrumentet, utan att ha rätt att göra det, för egen eller annans vinning. Anskaffande för bedräglig användning av ett sådant olovligen införskaffat instrument bör vara straffbart utan att det är nödvändigt att alla de faktiska omständigheterna kring det olovliga införskaffandet fastställs och utan att det krävs en föregående eller samtidig fällande dom för det förbrott som ledde till det olovliga införskaffandet.

- (16) Detta direktiv hänvisar även till verktyg som kan användas för att begå de brott som avses i det. På grund av behovet att undvika kriminalisering i fall då sådana verktyg utarbetas och släpps ut på marknaden för legitima ändamål och därmed inte utgör något hot i sig även om de skulle kunna användas för att begå brott, bör en kriminalisering begränsas till de verktyg som i första hand är utformade eller är särskilt anpassade för att begå de brott som avses i detta direktiv.
- (17) Sanktionerna och påföljderna för bedrägeri och förfalskning som rör andra betalningsmedel än kontanter bör vara effektiva, proportionella och avskräckande i hela unionen. Detta direktiv påverkar inte möjligheten till individuell bedömning och tillämpningen av påföljder och verkställigheten av domar i enlighet med omständigheterna i det enskilda fallet och allmänna regler i nationell straffrätt.
- (18) Eftersom detta direktiv föreskriver minimiregler står det medlemsstaterna fritt att anta eller bibehålla strängare straffrättsliga bestämmelser med avseende på bedrägeri och förfalskning som rör andra betalningsmedel än kontanter, t.ex. en vidare definition av brott.
- (19) Det är lämpligt att föreskriva strängare påföljder för fall då ett brott begås inom ramen för en kriminell organisation i den mening som avses i rådets rambeslut 2008/841/RIF⁽⁵⁾. Medlemsstaterna bör inte vara skyldiga att föreskriva särskilda försvårande omständigheter i fall där nationell rätt föreskriver separata brott och detta kan leda till strängare påföljder. När ett brott som avses i detta direktiv har begåtts i samband med ett annat brott som avses i detta direktiv och brotten begåtts av samma person, och det ena brottet i praktiken utgör en nödvändig del av det andra får en medlemsstat föreskriva, i enlighet med allmänna principer i nationell rätt, att ett sådant handlande ska betraktas som en försvårande omständighet för det huvudsakliga brottet.
- (20) Behörighetsregler bör säkerställa att de brott som avses i detta direktiv lagförs på ett verkningfullt sätt. I allmänhet hanteras brott bäst av det straffrättsliga systemet i det land där de begås. Varje medlemsstat bör därför fastställa att de är behöriga beträffande brott som begåtts på dess territorium och brott som begåtts av dess medborgare. Medlemsstaterna får också fastställa att de är behöriga beträffande brott som orsakar skada på deras territorium. De uppmannas starkt att göra det.
- (21) Behöriga myndigheter uppmuntras, med erinran om skyldigheterna enligt rådets rambeslut 2009/948/RIF⁽⁶⁾ och rådets beslut 2002/187/RIF⁽⁷⁾, att om det uppstår behörighetskonflikter använda möjligheten att hålla direkta samråd med bistånd av Europeiska unionens byrå för straffrättsligt samarbete (Eurojust).
- (22) Med tanke på behovet av särskilda verktyg för att på ett ändamålsenligt sätt utreda bedrägeri och förfalskning som rör andra betalningsmedel än kontanter, och deras betydelse för ett ändamålsenligt internationellt samarbete mellan nationella myndigheter, bör utredningsverktyg som typiskt sett används i ärenden som involverar organiserad brottslighet eller annan allvarlig brottslighet vara tillgängliga för behöriga myndigheter i alla medlemsstater, om och i den utsträckning som användningen av dessa verktyg är lämplig och står i proportion till arten av och allvaret i brotten enligt definitionen i nationell rätt. Därtill kommer att brottsbekämpande myndigheter och andra behöriga myndigheter i god tid bör få tillgång till relevant information för att utreda och lagföra de brott som avses i detta direktiv. Medlemsstaterna uppmannas att ge de behöriga myndigheterna tillräckligt med personal och ekonomiska resurser så att de korrekt kan utreda och lagföra de brott som avses i detta direktiv.

⁽⁵⁾ Rådets rambeslut 2008/841/RIF av den 24 oktober 2008 om kampen mot organiserad brottslighet (EUT L 300, 11.11.2008, s. 42).

⁽⁶⁾ Rådets rambeslut 2009/948/RIF av den 30 november 2009 om förebyggande och lösning av tvister om utövande av jurisdiktion i straffrättsliga förfaranden (EUT L 328, 15.12.2009, s. 42).

⁽⁷⁾ Rådets beslut 2002/187/RIF av den 28 februari 2002 om inrättande av Eurojust för att stärka kampen mot grov brottslighet (EGT L 63, 6.3.2002, s. 1).

- (23) Nationella myndigheter som utreder eller lagför brott som avses i detta direktiv bör ges befogenhet att samarbeta med andra nationella myndigheter inom samma medlemsstat och deras motparter i andra medlemsstater.
- (24) I många fall ligger brottslig verksamhet bakom incidenter som bör rapporteras till de relevanta nationella behöriga myndigheterna enligt Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2016/1148⁽⁸⁾. Sådana incidenter kan misstänkas vara av brottslig art även om det i det skedet inte finns tillräckliga bevis för ett brott. I ett sådant sammanhang bör relevanta leverantörer av samhällsviktiga tjänster och leverantörer av digitala tjänster uppmanas att dela de rapporter som krävs enligt direktiv (EU) 2016/1148 med brottsbekämpande myndigheter, så att ändamålsenliga och heltäckande svarsåtgärder kan vidtas och så att det blir lättare att identifiera och ställa gärningsmännen till svars för sina handlingar. I synnerhet krävs, för att främja en säker, trygg och mer motståndskraftig miljö, systematisk rapportering till de brottsbekämpande myndigheterna av incidenter som misstänks vara av allvarlig brottslig art. Dessutom bör i förekommande fall de enheter för hantering av it-säkerhetsincidenter som utsetts enligt direktiv (EU) 2016/1148 medverka i brottsutredningar i syfte att tillhandahålla information, enligt vad som anses lämpligt på nationell nivå, och även i syfte att tillhandahålla expertkunskaper om informationssystem.
- (25) Sådana allvarliga säkerhetsincidenter som avses i Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2015/2366⁽⁹⁾ kan ha brottsligt ursprung. I förekommande fall bör betaltjänstleverantörer uppmanas att med brottsbekämpande myndigheter dela de rapporter som de enligt direktiv (EU) 2015/2366 är skyldiga att lämna till den behöriga myndigheten i sin hemmedlemsstat.
- (26) Det finns ett antal instrument och mekanismer på unionsnivå som ska möjliggöra utbyte av information mellan nationella brottsbekämpande myndigheter i syfte att utreda och lagföra brott. För att underlätta och påskynda samarbetet mellan nationella brottsbekämpande myndigheter och se till att dessa instrument och mekanismer utnyttjas fullt ut, bör detta direktiv stärka betydelsen av de operativa kontaktpunkter som infördes genom rambeslut 2001/413/RIF. Det bör vara möjligt för medlemsstaterna att besluta att använda befintliga nät av operativa kontaktpunkter, såsom det som inrättats genom direktiv 2013/40/EU. Kontaktpunkterna bör ge ändamålsenligt stöd, till exempel genom att underlätta utbyte av relevant information och tillhandahålla teknisk rådgivning eller rättslig information. För att säkerställa att nätet fungerar smidigt bör varje kontaktpunkt kunna kommunicera snabbt med kontaktpunkter i andra medlemsstater. Med tanke på att de brott som omfattas av detta direktiv har ett betydande gränsöverskridande inslag, och särskilt med tanke på att elektronisk bevisning är flyktig till sin natur, bör medlemsstaterna kunna hantera brådskande förfrågningar från nätet skyndsamt och ge återkoppling inom åtta timmar. I mycket brådskande och allvarliga fall bör medlemsstaterna underrätta Europeiska unionens byrå för samarbete inom brottsbekämpning (Europol).
- (27) För kampen mot bedrägeri och förfalskning som rör andra betalningsmedel än kontanter är det av stor vikt att brott rapporteras till de offentliga myndigheterna utan onödigt dröjsmål, eftersom det ofta är utgångspunkten för brottsutredningar. Åtgärder bör vidtas för att uppmanra att fysiska och juridiska personer, särskilt finansinstitut, rapporterar till brottsbekämpande och rättsliga myndigheter. Dessa åtgärder kan grunda sig på olika typer av åtgärder, inbegripet lagstiftning som fastställer skyldigheter att rapportera misstänkta bedrägerier, eller icke-lagstiftningsåtgärder, såsom att inrätta eller stödja organisationer eller mekanismer som främjar informationsutbyte, eller medvetandegörande. Alla sådana åtgärder som inbegriper behandling av fysiska personers personuppgifter bör vidtas i enlighet med Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679⁽¹⁰⁾. I synnerhet bör varje översändande av information i syfte att förebygga och bekämpa brott med avseende på bedrägeri och förfalskning som rör andra betalningsmedel än kontanter vara förenligt med kraven i den förordningen, särskilt de lagliga grunderna för behandling.
- (28) För att underlätta skyndsamt och direkt rapportering av brott bör kommissionen göra en noggrann bedömning av medlemsstaternas inrättande av ändamålsenliga system för rapportering av bedrägerier online samt av upprättandet av standardiserade mallar för rapportering på unionsnivå. Sådana system skulle kunna göra det lättare att rapportera bedrägerier som rör andra betalningsmedel än kontanter vilka ofta sker online, och därigenom stärka stödet till brottsoffer, identifieringen av och analysen av hot i form av it-brottslighet och nationella behöriga myndigheters arbete och gränsöverskridande samarbete.

⁽⁸⁾ Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2016/1148 av den 6 juli 2016 om åtgärder för en hög gemensam nivå på säkerhet i nätverks- och informationssystem i hela unionen (EUT L 194, 19.7.2016, s. 1).

⁽⁹⁾ Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2015/2366 av den 25 november 2015 om betaltjänster på den inre marknaden, om ändring av direktiven 2002/65/EG, 2009/110/EG och 2013/36/EU samt förordning (EU) nr 1093/2010 och om upphävande av direktiv 2007/64/EG (EUT L 337, 23.12.2015, s. 35).

⁽¹⁰⁾ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning) (EUT L 119, 4.5.2016, s. 1).

- (29) De brott som avses i detta direktiv är ofta av gränsöverskridande karaktär. Kampen mot dessa brott är därför ofta beroende av ett nära samarbete mellan medlemsstaterna. Medlemsstaterna uppmuntras att i lämplig utsträckning säkerställa en ändamålsenlig tillämpning av instrument för ömsesidigt erkännande och rättslig hjälp vad gäller de brott som omfattas av detta direktiv.
- (30) För att bekämpa bedrägerier och förfalskning som rör andra betalningsmedel än kontanter på ett ändamålsenligt sätt är det särskilt viktigt att utreda och lagföra alla typer av sådana brott, även när det rör sig om små belopp. Rapporteringsskyldigheter, informationsutbyte och statistiska rapporter är effektiva sätt att upptäcka bedräglig verksamhet, särskilt liknande verksamheter som var för sig endast rör små belopp.
- (31) Bedrägeri och förfalskning som rör andra betalningsmedel än kontanter kan få allvarliga ekonomiska och icke-ekonomiska följder för brottsoffren. Om sådant bedrägeri innefattar till exempel identitetsstöld förvärras dess följder ofta eftersom det ger upphov till renomméskada, yrkesmässig skada, skada i fråga om en persons kreditvärdighet och allvarlig emotionell skada. Medlemsstaterna bör anta åtgärder för hjälp, stöd och skydd som syftar till att lindra dessa följder.
- (32) Det kan ofta gå lång tid innan brottsoffer upptäcker att de har lidit en förlust på grund av bedrägeri- och förfalskningsbrott. Under denna tid kan det uppstå en spiral av sammanhängande brott, varigenom de negativa följderna för brottsoffren förvärras.
- (33) Fysiska personer som är offer för bedrägeri som rör andra betalningsmedel än kontanter har rättigheter enligt Europaparlamentets och rådets direktiv 2012/29/EU ⁽¹⁾. Medlemsstaterna bör anta åtgärder för hjälp och stöd till sådana offer som bygger på de åtgärder som krävs enligt det direktivet, men som mer direkt svarar mot de särskilda behov som offer för bedrägeri som rör identitetsstöld har. Sådana åtgärder bör särskilt omfatta tillhandahållandet av en förteckning över särskilda institutioner som täcker olika aspekter av identitetsrelaterad brottslighet och stöd till brottsoffer, specialiserat psykologiskt stöd och rådgivning om finansiella, praktiska och rättsliga frågor samt hjälp i samband med mottagande av tillgänglig ersättning. Medlemsstaterna bör uppmuntras att inrätta ett gemensamt nationellt onlineinformationsverktyg för att underlätta tillgången till hjälp och stöd för brottsoffer. Särskild information och rådgivning om skydd mot de negativa följderna av dessa brott bör även erbjudas juridiska personer.
- (34) Detta direktiv bör föreskriva en rättighet för juridiska personer att få tillgång till information i enlighet med nationell rätt om förfaranden för brottsoffren och klagomål. En sådan rättighet är nödvändig särskilt för små och medelstora företag och bör bidra till att skapa ett positivare företagsklimat för små och medelstora företag. Fysiska personer omfattas redan av denna rättighet enligt direktiv 2012/29/EU.
- (35) Medlemsstaterna bör, med stöd av kommissionen, införa eller stärka åtgärder för att förebygga bedrägeri och förfalskning som rör andra betalningsmedel än kontanter samt åtgärder för att minska risken för sådana brott med hjälp av kampanjer för information och medvetandegörande. I detta sammanhang skulle medlemsstater kunna utveckla ett permanent onlineverktyg för medvetandegörande, med konkreta exempel på bedrägliga metoder i ett lättbegripligt format, samt hålla det uppdaterat. Verktöget skulle kunna vara kopplat till eller utgöra en del av det gemensamma nationella onlineinformationsverktyget för brottsoffer. Medlemsstaterna skulle också kunna inrätta forsknings- och utbildningsprogram. Särskild uppmärksamhet bör ägnas åt sårbara personers behov och intressen. Medlemsstaterna uppmuntras att säkerställa att tillräcklig finansiering görs tillgänglig för sådana kampanjer.
- (36) Det är nödvändigt att samla in statistiska uppgifter om bedrägeri och förfalskning som rör icke-kontanta betalningsinstrument. Medlemsstaterna bör därför vara skyldiga att säkerställa att det finns ett adekvat system för registrering, framtagande och tillhandahållande av befintliga statistiska uppgifter om de brott som avses i detta direktiv.
- (37) Syftet med detta direktiv är att ändra och utvidga bestämmelserna i rambeslut 2001/413/RIF. Eftersom ett stort antal väsentliga ändringar genomförs, bör rambeslut 2001/413/RIF av tydlighets skull ersättas i sin helhet med avseende på de medlemsstater som är bundna av detta direktiv.

⁽¹⁾ Europaparlamentets och rådets direktiv 2012/29/EU av den 25 oktober 2012 om fastställande av miniminormer för brottsoffrets rättigheter och för stöd till och skydd av dem samt om ersättande av rådets rambeslut 2001/220/RIF (EUT L 315, 14.11.2012, s. 57).

- (38) I enlighet med artiklarna 1 och 2 i protokoll nr 21 om Förenade kungarikets och Irlands ställning med avseende på området med frihet, säkerhet och rättvisa, fogat till fördraget om Europeiska unionen (EU-fördraget) och fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (EUF-fördraget), och utan att det påverkar tillämpningen av artikel 4 i det protokollet, deltar dessa medlemsstater inte i antagandet av detta direktiv, som inte är bindande för eller tillämpligt på dem.
- (39) I enlighet med artiklarna 1 och 2 i protokoll nr 22 om Danmarks ställning, fogat till EU-fördraget och EUF-fördraget, deltar Danmark inte i antagandet av detta direktiv, som inte är bindande för eller tillämpligt på Danmark.
- (40) Eftersom målen för detta direktiv, nämligen att belägga bedrägeri och förfalskning som rör andra betalningsmedel än kontanter med effektiva, proportionella och avskräckande straffrättsliga påföljder och att förbättra och uppmuntra det gränsöverskridande samarbetet både mellan behöriga myndigheter och mellan fysiska och juridiska personer och behöriga myndigheter, inte i tillräcklig utsträckning kan uppnås av medlemsstaterna utan snarare, på grund av åtgärdens omfattning eller verkningar, kan uppnås bättre på unionsnivå, kan unionen vidta åtgärder i enlighet med subsidiaritetsprincipen i artikel 5 i EU-fördraget. I enlighet med proportionalitetsprincipen i samma artikel går detta direktiv inte utöver vad som är nödvändigt för att uppnå dessa mål.
- (41) I detta direktiv iaktas grundläggande rättigheter och de principer som erkänns särskilt i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna, inbegripet rätten till frihet och säkerhet, respekt för privat- och familjeliv, skydd av personuppgifter, näringsfrihet, rätt till egendom, rätt till ett effektivt rättsmedel och till en opartisk domstol, presumtion för oskuld och rätten till försvar, principerna om laglighet och proportionalitet i fråga om brott och straff samt rätten att inte bli dömd eller straffad två gånger för samma brott. Detta direktiv syftar till att säkerställa att dessa rättigheter och principer iaktas fullt ut och bör genomföras i enlighet med detta.

HÄRIGENOM FÖRESKRIVS FÖLJANDE.

AVDELNING I

SYFTE OCH DEFINITIONER

Artikel 1

Syfte

Detta direktiv fastställer minimiregler om fastställande av brottsrekvisit och påföljder inom områdena bedrägeri och förfalskning som rör andra betalningsmedel än kontanter. Det gör det lättare att förebygga sådana brott samt att ge hjälp och stöd till brottsoffer.

Artikel 2

Definitioner

I detta direktiv avses med

- a) *icke-kontanta betalningsinstrument*: andra icke-fysiska eller fysiska skyddade utrustningar, föremål eller handlingar, eller en kombination av dessa, än lagliga betalningsmedel som, ensamma eller i förening med ett förfarande eller en uppsättning förfaranden, ger innehavaren eller användaren möjlighet att överföra pengar eller penningvärde, inbegripet med hjälp av digitala betalningsmedel,
- b) *skyddade utrustningar, föremål eller handlingar*: utrustningar, föremål eller handlingar som är skyddade mot imitation eller bedräglig användning, till exempel genom utformning, kodning eller signatur,
- c) *digitalt betalningsmedel*: varje form av elektroniska pengar enligt definitionen i artikel 2.2 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/110/EG ⁽¹²⁾ eller virtuell valuta,

⁽¹²⁾ Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/110/EG av den 16 september 2009 om rätten att starta och driva affärsverksamhet i institut för elektroniska pengar samt om tillsyn av sådan verksamhet, om ändring av direktiven 2005/60/EG och 2006/48/EG och om upphävande av direktiv 2000/46/EG (EUT L 267, 10.10.2009, s. 7).

- d) *virtuell valuta*: en digital värderepresentation som inte emitteras eller garanteras av en centralbank eller en offentlig myndighet, som inte nödvändigtvis är kopplad till en rättsligt etablerad valuta och som inte har rättslig status som valuta eller pengar men som godtas av fysiska eller juridiska personer såsom betalningsmedel och kan överföras, lagras och handlas elektroniskt,
- e) *informationssystem*: informationssystem enligt definitionen i artikel 2 a i direktiv 2013/40/EU,
- f) *datorbehandlingsbara uppgifter*: datorbehandlingsbara uppgifter enligt definitionen i artikel 2 b i direktiv 2013/40/EU,
- g) *juridisk person*: en enhet som är en juridisk person enligt tillämplig rätt, med undantag av stater eller offentliga organ vid utövandet av offentlig maktbefogenheter samt offentliga internationella organisationer.

AVDELNING II

BROTT

Artikel 3

Bedräglig användning av icke-kontanta betalningsinstrument

Medlemsstaterna ska vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att följande handlingar, om de begås uppsåtligen, är straffbara:

- a) Bedräglig användning av ett icke-kontant betalningsinstrument som stulits eller på annat sätt olovligen tillgripits eller införskaffats.
- b) Bedräglig användning av ett helt eller delvis förfalskat icke-kontant betalningsinstrument.

Artikel 4

Brott med anknytning till bedräglig användning av fysiska icke-kontanta betalningsinstrument

Medlemsstaterna ska vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att följande handlingar, om de begås uppsåtligen, är straffbara:

- a) Stöld eller annat olovligt tillgrepp av ett fysiskt icke-kontant betalningsinstrument.
- b) Bedräglig hel- eller delförfalskning av ett fysiskt icke-kontant betalningsinstrument.
- c) Innehav av ett stulet eller på annat sätt olovligen tillgripet, eller av ett helt eller delvis förfalskat fysiskt icke-kontant betalningsinstrument, för bedräglig användning.
- d) Anskaffande för egen eller annans räkning, inbegripet mottagande, tillgrepp, inköp, överföring, import, export, försäljning, transport eller distribution av ett stulet eller ett helt eller delvis förfalskat fysiskt icke-kontant betalningsinstrument för bedräglig användning.

Artikel 5

Brott med anknytning till bedräglig användning av icke-fysiska icke-kontanta betalningsinstrument

Medlemsstaterna ska vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att följande handlingar, om de begås uppsåtligen, är straffbara:

- a) Olovligt införskaffande av ett icke-fysiskt icke-kontant betalningsinstrument, åtminstone när ett sådant införskaffande har innefattat begående av ett av de brott som avses i artiklarna 3–6 i direktiv 2013/40/EU, eller förskingring av ett icke-fysiskt icke-kontant betalningsinstrument.
- b) Bedräglig hel- eller delförfalskning av ett icke-fysiskt icke-kontant betalningsinstrument.
- c) Innehav av ett olovligen införskaffat eller helt eller delvis förfalskat icke-fysiskt icke-kontant betalningsinstrument för bedräglig användning, åtminstone när det olovliga ursprunget var känt vid tidpunkten för innehavet av instrumentet.
- d) Anskaffande för egen eller annans räkning, inbegripet försäljning, överföring eller distribution, eller tillgängliggörande, av ett olovligen införskaffat eller helt eller delvis förfalskat icke-fysiskt icke-kontant betalningsinstrument för bedräglig användning.

*Artikel 6***Bedrägeri med anknytning till informationssystem**

Medlemsstaterna ska vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att det är straffbart att genomföra eller orsaka en överföring av pengar, penningvärde eller virtuell valuta och därigenom orsaka en olovlig förlust av egendom för en annan person i syfte att uppnå en olovlig vinst för gärningsmannen eller en tredje part om denna handling begås uppsåtligen genom att

- a) utan rätt hindra eller ingripa i ett informationssystemets funktion,
- b) utan rätt mata in, ändra, radera, överföra eller undertrycka datorbehandlingsbara uppgifter.

*Artikel 7***Verktyg som används för att begå brott**

Medlemsstaterna ska vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att framställning, anskaffande för egen eller annans räkning, inbegripet import, export, försäljning, transport eller distribution, eller tillgängliggörande av en utrustning eller ett instrument, datorbehandlingsbara uppgifter eller varje annat medel som i första hand är utformat eller särskilt har anpassats i syfte att begå något av de brott som avses i artikel 4 a och b, artikel 5 a och b eller artikel 6, åtminstone när brottet begås med avsikten att dessa medel ska användas, är straffbart.

*Artikel 8***Anstiftan, medhjälp och försök**

1. Medlemsstaterna ska vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att anstiftan och medhjälp till ett brott som avses i artiklarna 3–7 är straffbart.
2. Medlemsstaterna ska vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att försök till ett brott som avses i artikel 3, artikel 4 a, b eller d, artikel 5 a eller b eller artikel 6 är straffbart. Vad gäller artikel 5 d ska medlemsstaterna vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att åtminstone försök till bedrägligt anskaffande av ett olovligt införskaffat eller helt eller delvis förfalskat icke-fysiskt icke-kontant betalningsinstrument för egen eller annans räkning är straffbart.

*Artikel 9***Påföljder för fysiska personer**

1. Medlemsstaterna ska vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att de brott som avses i artiklarna 3–8 är belagda med effektiva, proportionella och avskräckande straffrättsliga påföljder.
2. Medlemsstaterna ska vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att de brott som avses i artikel 3, artikel 4 a och b samt artikel 5 a och b är belagda med ett maximistraff på minst två års fängelse.
3. Medlemsstaterna ska vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att de brott som avses i artikel 4 c och d och artikel 5 c och d är belagda med ett maximistraff på minst ett års fängelse.
4. Medlemsstaterna ska vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att det brott som avses i artikel 6 är belagt med ett maximistraff på minst tre års fängelse.
5. Medlemsstaterna ska vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att det brott som avses i artikel 7 är belagt med ett maximistraff på minst två års fängelse.
6. Medlemsstaterna ska vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att de brott som avses i artiklarna 3 – 6 är belagda med ett maximistraff på minst fem års fängelse om de begås inom ramen för en kriminell organisation enligt definitionen i rambeslut 2008/841/RIF, oberoende av den påföljd som föreskrivs i det beslutet.

*Artikel 10***Juridiska personers ansvar**

1. Medlemsstaterna ska vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att juridiska personer kan hållas ansvariga för de brott som avses i artiklarna 3–8 och som begås till deras förmån av en person som agerar antingen enskilt eller som en del av den juridiska personens organisation och som har en ledande ställning inom den juridiska personen, grundad på något av följande:

- a) Behörighet att företräda den juridiska personen.
- b) Befogenhet att fatta beslut på den juridiska personens vägnar.
- c) Befogenhet att utöva kontroll inom den juridiska personen.

2. Medlemsstaterna ska vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att juridiska personer kan hållas ansvariga när brister i övervakning eller kontroll som ska utföras av en person som avses i punkt 1 har gjort det möjligt för en person som är underställd den juridiska personen att till förmån för denna juridiska person begå något av de brott som avses i artiklarna 3–8.

3. Juridiska personers ansvar enligt punkterna 1 och 2 ska inte utesluta straffrättsliga förfaranden mot fysiska personer som är gärningsmän eller anstiftare eller medhjälpare till något av de brott som avses i artiklarna 3–8.

*Artikel 11***Sanktioner för juridiska personer**

Medlemsstaterna ska vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att en juridisk person som hålls ansvarig enligt artikel 10.1 eller 10.2 är föremål för effektiva, proportionella och avskräckande sanktioner, som ska innefatta bötesstraff eller administrativa avgifter och som får innefatta andra sanktioner, såsom

- a) uteslutning från rätt till offentliga förmåner eller stöd,
- b) tillfällig uteslutning från tillgång till offentlig finansiering, inklusive anbudsförfaranden, bidrag och koncessioner,
- c) tillfälligt eller permanent näringsförbud,
- d) rättslig övervakning,
- e) rättsligt beslut om upplösning av verksamheten,
- f) tillfällig eller permanent stängning av inrättningar som har använts för att begå brottet.

AVDELNING III

BEHÖRIGHET OCH UTREDNING*Artikel 12***Behörighet**

1. Varje medlemsstat ska vidta nödvändiga åtgärder för att fastställa sin behörighet beträffande de brott som avses i artiklarna 3–8 om minst en av följande omständigheter föreligger:

- a) Brottet har begåtts helt eller delvis på dess territorium.
- b) Gärningsmannen är medborgare i medlemsstaten.

2. Vid tillämpning av punkt 1 a ska ett brott anses ha begåtts helt eller delvis på en medlemsstats territorium i fall där gärningsmannen är fysiskt närvarande på det territoriet när brottet begås och oavsett om brottet begås med användning av ett informationssystem på denna medlemsstats territorium eller inte.

3. En medlemsstat ska underrätta kommissionen om den beslutar att fastställa sin behörighet över ett brott som avses i artiklarna 3–8 vilket har begåtts utanför dess territorium, inbegripet i fall där

- a) gärningsmannen har hemvist på dess territorium,
- b) brottet har begåtts till förmån för en juridisk person som är etablerad på dess territorium,
- c) brottet har begåtts mot en av dess medborgare eller mot en person som har hemvist på dess territorium.

*Artikel 13***Effektiva utredningar och samarbete**

1. Medlemsstaterna ska vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att utredningsverktyg, såsom de som används vid bekämpning av organiserad brottslighet eller andra allvarliga brott, är effektiva, står i proportion till det begångna brottet och är tillgängliga för de personer, enheter eller avdelningar som har ansvaret för att utreda eller lagföra de brott som avses i artiklarna 3–8.
2. Medlemsstaterna ska vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att information som fysiska och juridiska personer enligt nationell rätt är skyldiga att lämna om brott som avses i artiklarna 3–8 när de myndigheter som utreder eller lagför dessa brott utan onödigt dröjsmål.

AVDELNING IV

INFORMATIONsutBYTE OCH RAPPORTERING AV BROTT*Artikel 14***Informationsutbyte**

1. För utbyte av information om de brott som avses i artiklarna 3–8 ska medlemsstaterna säkerställa att de har en operativ nationell kontaktpunkt som kan nå dygnet runt, alla dagar i veckan. Medlemsstaterna ska också säkerställa att de har förfaranden som gör att brådskande förfrågningar om bistånd hanteras skyndsamt, och att behörig myndighet svarar inom åtta timmar från mottagandet genom att åtminstone ange huruvida förfrågan kommer att besvaras, formen för ett sådant svar och den beräknade tid inom vilken svaret kommer att skickas. Medlemsstaterna får besluta att använda befintliga nät av operativa kontaktpunkter.
2. Medlemsstaterna ska underrätta kommissionen, Europol och Eurojust om den kontaktpunkt som avses i punkt 1 som de har utsett. De ska uppdatera denna information vid behov. Kommissionen ska vidarebefordra denna information till övriga medlemsstater.

*Artikel 15***Rapportering av brott**

1. Medlemsstaterna ska vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att lämpliga rapporteringskanaler görs tillgängliga för att underlätta att de brott som avses i artiklarna 3–8 rapporteras till brottsbekämpande myndigheter och andra behöriga nationella myndigheter utan onödigt dröjsmål.
2. Medlemsstaterna ska vidta nödvändiga åtgärder för att uppmuntra finansinstitut och andra juridiska personer som är verksamma på deras territorium att rapportera misstänkt bedrägeri till brottsbekämpande myndigheter och andra behöriga myndigheter utan onödigt dröjsmål i syfte att de brott som avses i artiklarna 3–8 ska kunna upptäckas, förebyggas, förhindras, utredas eller lagföras.

*Artikel 16***Hjälp och stöd till brottsoffer**

1. Medlemsstaterna ska säkerställa att fysiska och juridiska personer som lidit skada till följd av något av de brott som avses i artiklarna 3–8 och som begåtts genom missbruk av personuppgifter
  - a) erbjuds särskild information och rådgivning om hur de kan skydda sig själva mot de negativa följderna av brotten, såsom renomméskada, och
  - b) får en förteckning över särskilda institutioner som arbetar med olika aspekter av identitetsrelaterad brottslighet och stöd till brottsoffer.
2. Varje medlemsstat uppmanas att inrätta ett gemensamt nationellt onlineinformationsverktyg för att underlätta tillgången till hjälp och stöd för fysiska och juridiska personer som lidit skada till följd av de brott som avses i artiklarna 3–8 och som begåtts genom missbruk av personuppgifter.

3. Medlemsstaterna ska säkerställa att juridiska personer som är offer för brott som avses i artiklarna 3–8 i detta direktiv utan onödigt dröjsmål efter sin första kontakt med en behörig myndighet erbjuds information om följande:
- Förfarandena för brottsanmälan och brottsoffrets roll i sådana förfaranden.
  - Rätten att få information om ärendet i enlighet med nationell rätt.
  - Tillgängliga förfaranden för att inge klagomål om den behöriga myndigheten inte respekterar brottsoffrets rättigheter under ett straffrättsligt förfarande.
  - Kontaktpuffgifter för information om det egna ärendet.

Artikel 17

Förebyggande åtgärder

Medlemsstaterna ska vidta lämpliga åtgärder, inbegripet via internet, såsom kampanjer för information och medvetandegörande och forsknings- och utbildningsprogram som syftar till att minska omfattningen av bedrägerier, öka medvetenheten om problemet och minska risken för att bli offer för bedrägeri. Om så är lämpligt ska medlemsstaterna agera i samarbete med berörda aktörer.

Artikel 18

Övervakning och statistik

- Kommissionen ska senast den 31 augusti 2019 fastställa ett detaljerat program för övervakning av detta direktivs utfall, resultat och effekter. I övervakningsprogrammet ska det anges vilka metoder som kommer att användas för att samla in nödvändiga uppgifter och andra nödvändiga bevis och med vilka intervaller detta kommer att ske. Det ska närmare anges vilka åtgärder som kommissionen respektive medlemsstaterna ska vidta när det gäller att samla in, dela och analysera uppgifterna och de andra bevisen.
- Medlemsstaterna ska säkerställa att det finns ett system för registrering, framtagande och tillhandahållande av anonymiserade statistiska uppgifter om rapporterings-, utrednings- och rättegångsfaserna rörande de brott som avses i artiklarna 3–8.
- De statistiska uppgifter som avses i punkt 2 ska åtminstone omfatta befintliga uppgifter om antalet sådana brott som avses i artiklarna 3–8 som registrerats av medlemsstaterna och om antalet personer som åtalats och dömts för sådana brott som avses i artiklarna 3–7.
- Medlemsstaterna ska årligen översända de uppgifter som samlats in enligt punkterna 1, 2 och 3 till kommissionen. Kommissionen ska säkerställa att en samlad översyn över dessa statistiska rapporter offentliggörs varje år och översänds till behöriga specialiserade unionsbyråer och unionsorgan.

Artikel 19

Ersättande av rambeslut 2001/413/RIF

Rambeslut 2001/413/RIF ersätts med avseende på de medlemsstater som är bundna av detta direktiv, utan att det påverkar dessa medlemsstaters skyldigheter vad gäller tidsfristerna för införlivande av det rambeslutet med nationell rätt.

För de medlemsstater som är bundna av detta direktiv ska hänvisningar till rambeslut 2001/413/RIF anses som hänvisningar till detta direktiv.

Artikel 20

Införlivande

- Medlemsstaterna ska sätta i kraft de bestämmelser i lagar och andra författningar som är nödvändiga för att följa detta direktiv senast den 31 maj 2021. De ska genast underrätta kommissionen om detta.

När en medlemsstat antar dessa bestämmelser ska de innehålla en hänvisning till detta direktiv eller åtföljas av en sådan hänvisning när de offentliggörs. Närmare föreskrifter om hur hänvisningen ska göras ska varje medlemsstat själv utfärda.

- Medlemsstaterna ska till kommissionen överlämna texten till de bestämmelser i nationell rätt som de antar inom det område som omfattas av detta direktiv.

*Artikel 21***Utvärdering och rapportering**

1. Kommissionen ska senast den 31 maj 2023 överlämna en rapport till Europaparlamentet och rådet med en bedömning av i vilken utsträckning medlemsstaterna har vidtagit de åtgärder som är nödvändiga för att följa detta direktiv. Medlemsstaterna ska förse kommissionen med de uppgifter den behöver för att utarbeta denna rapport.
2. Kommissionen ska senast den 31 maj 2026 göra en utvärdering av detta direktivs inverkan på bekämpande av bedrägeri och förfalskning som rör andra betalningsmedel än kontanter, samt på grundläggande rättigheter, och överlämna en rapport till Europaparlamentet och rådet. Medlemsstaterna ska förse kommissionen med de uppgifter som är nödvändiga för att utarbeta rapporten.
3. I samband med den utvärdering som avses i punkt 2 i denna artikel ska kommissionen också rapportera om nödvändigheten, genomförbarheten och ändamålsenligheten vad gäller skapandet av nationella säkra onlinesystem där brottsoffer ska kunna rapportera sådana brott som avses i artiklarna 3–8 och vad gäller upprättandet av en standardiserad unionsmall för rapportering som ska fungera som grund för medlemsstaterna.

*Artikel 22***Ikraftträdande**

Detta direktiv träder i kraft den tjugonde dagen efter det att det har offentliggjorts i *Europeiska unionens officiella tidning*.

Detta direktiv riktar sig till medlemsstaterna i enlighet med fördragen.

Utfärdat i Strasbourg den 17 april 2019.

På Europaparlamentets vägnar

A. TAJANI

Ordförande

På rådets vägnar

G. CIAMBA

Ordförande

Sammanfattning av promemorian Ett nytt brott om olovlig befattning med betalningsinstrument – Genomförande av non-cash-direktivet (Ds 2020:1)

Den 30 maj 2019 trädde Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/713 av den 17 april 2019 om bekämpande av bedrägeri och förfalskning som rör andra betalningsmedel än kontanter och om ersättande av rådets rambeslut 2001/413/RIF (non-cash-direktivet) i kraft. Direktivet ska vara genomfört senast den 31 maj 2021.

För att genomföra direktivets kriminaliseringskrav föreslår promemorian ett nytt brott – olovlig befattning med betalningsinstrument – med placering i 9 kap. brottsbalken. Brottet omfattar dels olovligt införskaffande och förvanskning av betalningsinstrument liksom framställning av falska betalningsinstrument, dels bedräglig användning av olovligen införskaffade, förvanskade eller falska betalningsinstrument samt dels olika slags befattning med olovligen införskaffade, förvanskade eller falska betalningsinstrument.

Det nya brottet är subsidiärt till andra brott i brottsbalken som har en straffskala som är densamma som eller strängare än det nya brottet. För brottet föreslås en gradindelning i brott av normalgraden och grovt brott. Straffet ska vara böter eller fängelse i högst två år eller, om brottet är grovt, fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Det föreslås också att försök och förberedelse till det nya brottet ska vara straffbart. Genom placeringen i brottsbalken är anstiftan och medhjälp till det nya brottet straffbart.

Vidare föreslås att Polismyndigheten utses till operativ nationell kontaktpunkt och en utvidgning av informationsskyldigheten till målsägande i 13 a § förundersökningskungörelsen (1947:948).

Promemorian föreslår dessutom att försök, förberedelse och stämpling till häleri av normalgraden kriminaliseras och att det subjektiva rekvisitet i 9 kap. 11 § andra stycket brottsbalken ges en annan lydelse.

I promemorian görs bedömningen att gällande svensk rätt uppfyller direktivets bestämmelser i övrigt.

Författningsändringarna föreslås träda i kraft den 31 maj 2021.

Förslag till lag om ändring i brottsbalken

Härigenom föreskrivs

dels att 9 kap. 11 § ska ha följande lydelse,

dels att det i brottsbalken ska införas en ny paragraf, 9 kap. 3 c §, med följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

9 kap.

3 c §

Den som

1. olovligen införskaffar ett betalningsinstrument,

2. för bedräglig användning förvanskar ett betalningsinstrument eller framställer ett falskt betalningsinstrument,

3. bedrägligen använder ett olovligen införskaffat eller ett förvanskat eller falskt betalningsinstrument, eller

4. anskaffar, överför, tar emot, förvarar, tillgängliggör, transporterar, distribuerar eller tar annan liknande befattning med ett olovligen införskaffat eller ett förvanskat eller falskt betalningsinstrument

döms för olovlig befattning med betalningsinstrument till böter eller fängelse i högst två år.

Med betalningsinstrument avses skyddade utrustningar, föremål eller handlingar som ger möjlighet att överföra pengar eller penningvärde.

Om ett brott som avses i första stycket är att anse som grovt, döms för grov olovlig befattning med betalningsinstrument till fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen avsett betydande värde, inneburit synnerligen kännbar skada eller ingått i en brottslighet som utövats i organiserad form

eller systematiskt eller annars varit av särskilt farlig art.

Om gärningen är belagd med samma eller strängare straff enligt någon annan bestämmelse i denna balk ska ansvar enligt denna paragraf inte dömas ut.

11 §¹

För försök eller förberedelse till bedrägeri, grovt bedrägeri, utpressning, ringa utpressning, grov utpressning, ocker, grovt ocker eller grovt häleri och för stämpling till grovt bedrägeri, grov utpressning eller grovt häleri döms det till ansvar enligt 23 kap. Bestämmelserna i 23 kap. 3 § ska dock inte gälla i fråga om försök till utpressning, ringa utpressning eller grov utpressning. För förberedelse till grovt fordringsbedrägeri döms också till ansvar enligt 23 kap.

Som för förberedelse till bedrägeri eller grovt bedrägeri döms den som för att bedra försäkringsgivare eller annars med *bedrägligt* uppsåt skadar sig eller någon annan till person eller egendom. Detsamma ska gälla, om någon med samma uppsåt försöker åstadkomma sådan skada. Har han eller hon innan skadan uppstått frivilligt avstått från att fullfölja gärningen, ska han eller hon inte dömas till ansvar.

För försök eller förberedelse till bedrägeri, grovt bedrägeri, *olovlig befattning med betalningsinstrument*, *grov olovlig befattning med betalningsinstrument*, utpressning, ringa utpressning, grov utpressning, ocker, grovt ocker, *häleri* eller grovt häleri och för stämpling till grovt bedrägeri, grov utpressning, häleri eller grovt häleri döms det till ansvar enligt 23 kap. Bestämmelserna i 23 kap. 3 § ska dock inte gälla i fråga om försök till utpressning, ringa utpressning eller grov utpressning. För förberedelse till grovt fordringsbedrägeri döms också till ansvar enligt 23 kap.

Som för förberedelse till bedrägeri eller grovt bedrägeri döms den som för att bedra försäkringsgivare eller annars med uppsåt *att begå bedrägeri* skadar sig eller någon annan till person eller egendom. Detsamma ska gälla, om någon med samma uppsåt försöker åstadkomma sådan skada. Har han eller hon innan skadan uppstått frivilligt avstått från att fullfölja gärningen, ska han eller hon inte dömas till ansvar.

Denna lag träder i kraft den 31 maj 2021.

Efter remiss har yttranden inkommit från Brottsförebyggande rådet, Brottsoffermyndigheten, Domstolsverket, Ekobrottsmyndigheten, Finansbolagens förening, Finansiell ID-Teknik BID AB, Finansinspektionen, Fondbolagens förening, Gävle tingsrätt, Göteborgs tingsrätt, Hovrätten över Skåne och Blekinge, Justitiekanslern, Kommerskollegium, Konsumentverket, Kriminalvården, Luleå tingsrätt, Polismyndigheten, Post- och telestyrelsen, Riksbanken, Riksgäldskontoret, Svea hovrätt, Svenska Bankföreningen, Svenskt Näringsliv, Sveriges advokatsamfund, Säkerhetspolisen, Umeå universitet (Samhällsvetenskapliga fakulteten), Uppsala tingsrätt, Uppsala universitet (juridiska fakultetsnämnden) och Åklagarmyndigheten.

Därutöver har yttranden inkommit från Internetstiftelsen och Sparbankernas Riksförbund.

Riksdagens ombudsmän har avstått från att yttra sig.

Svar har inte inkommit från American Express, Card Payment Sweden, Getswish AB, Klarna Bank AB, Mastercard, Nets Sweden AB, Svensk Handel, Svenska fondhandlareföreningen, Sveriges Domareförbund, Sveriges Konsumenter, Swedish Financial Technology Association, Trustly Group AB och Visa.

Lagrådsremissens lagförslag

Förslag till lag om ändring i brottsbalken

Härigenom föreskrivs¹ i fråga om brottsbalken

dels att 9 kap. 11 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 9 kap. 3 c §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

9 kap.

3 c §

Den som

1. olovligen införskaffar ett betalningsverktyg,

2. för bedräglig användning förvanskar ett betalningsverktyg eller framställer ett falskt betalningsverktyg, eller

3. bedrägligen använder ett olovligen införskaffat eller förvanskat eller falskt betalningsverktyg eller på annat sätt tar befattning med ett sådant betalningsverktyg

döms för olovlig befattning med betalningsverktyg till böter eller fängelse i högst två år.

Med betalningsverktyg avses skyddade verktyg, handlingar eller uppgifter som ger möjlighet att överföra pengar eller ett penningvärde.

Om ett brott som avses i första stycket är grovt, döms för grov olovlig befattning med betalningsverktyg till fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen

1. har kunnat medföra betydande eller synnerligen kännbar skada,

2. har ingått i en brottslighet som utövats i organiserad form eller systematiskt, eller

¹ Jfr Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/713 av den 17 april 2019 om bekämpande av bedrägeri och förfalskning som rör andra betalningsmedel än kontanter och om ersättande av rådets rambeslut 2001/413/RIF, i den ursprungliga lydelsen.

3. annars har varit av särskilt farlig art.

Det ska inte dömas till ansvar enligt denna paragraf om gärningen är belagd med samma eller strängare straff enligt någon annan bestämmelse i denna balk.

*Lydelse enligt lagrådsremissen
Tillträdesförbud till butik och förstärkt straffrättsligt skydd mot tillgreppsbrottslighet*

Föreslagen lydelse

11 §

För försök eller förberedelse till bedrägeri, grovt bedrägeri, utpressning, ringa utpressning, grov utpressning, ocker, grovt ocker, häleri eller grovt häleri och för stämpling till grovt bedrägeri, grov utpressning, häleri eller grovt häleri döms det till ansvar enligt 23 kap. Bestämmelserna i 23 kap. 3 § ska dock inte gälla i fråga om försök till utpressning, ringa utpressning eller grov utpressning. För förberedelse till grovt fordringsbedrägeri döms också till ansvar enligt 23 kap.

Som för förberedelse till bedrägeri eller grovt bedrägeri döms den som för att bedra försäkringsgivare eller annars med *bedrägligt uppsåt* skadar sig eller någon annan till person eller egendom. Detsamma ska gälla, om någon med samma uppsåt försöker åstadkomma sådan skada. Har han eller hon innan skadan uppstått frivilligt avstått från att fullfölja gärningen, ska han eller hon inte dömas till ansvar.

För försök eller förberedelse till bedrägeri, grovt bedrägeri, *olovlig befattning med betalningsverktyg, grov olovlig befattning med betalningsverktyg*, utpressning, ringa utpressning, grov utpressning, ocker, grovt ocker, häleri eller grovt häleri och för stämpling till grovt bedrägeri, grov utpressning, häleri eller grovt häleri döms det till ansvar enligt 23 kap. Bestämmelserna i 23 kap. 3 § ska dock inte gälla i fråga om försök till utpressning, ringa utpressning eller grov utpressning. För förberedelse till grovt fordringsbedrägeri döms också till ansvar enligt 23 kap.

Som för förberedelse till bedrägeri eller grovt bedrägeri döms den som för att bedra försäkringsgivare eller annars med *uppsåt att begå bedrägeri* skadar sig eller någon annan till person eller egendom. Detsamma ska gälla, om någon med samma uppsåt försöker åstadkomma sådan skada. Har han eller hon innan skadan uppstått frivilligt avstått från att fullfölja gärningen, ska han eller hon inte dömas till ansvar.

Denna lag träder i kraft den 31 maj 2021.

Lagrådets yttrande

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2020-11-23

Närvarande: F.d. justitierådet Ella Nyström samt justitieråden Per Classon och Stefan Johansson

En ny straffbestämmelse som skyddar betalningsverktyg

Enligt en lagrådsremiss den 12 november 2020 har regeringen (Justitiedepartementet) beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till lag om ändring i brottsbalken.

Förslaget har inför Lagrådet föredragits av rättssakkunniga Ani Arevian Sjöstedt.

Förslaget föranleder följande yttrande.

9 kap. 3 c §

Paragrafen utgör en nykriminalisering och är en del av genomförandet av ett EU-direktiv om bekämpande av bedrägeri och förfalskning som rör andra betalningsmedel än kontanter. Det föreslås även en subsidiaritetsregel som innebär att straffbestämmelsen inte ska tillämpas om gärningen är belagd med samma eller strängare straff enligt någon annan bestämmelse i brottsbalken.

Det straffrättsliga skyddet mot förmögenhets- och förfalskningsbrott är omfattande. Den nu föreslagna lagstiftningen synes huvudsakligen vara föranledd av direktivets långtgående krav på kriminalisering av försök till brott samt krav på maximistraff. Flera av de gärningar som ska omfattas av det nya brottet är emellertid redan i dag straffbara, i vart fall som försök till bedrägeri. Detta är också anledningen till förslaget om en subsidiaritetsregel. Det kan ifrågasättas om det begränsade lagstiftningsbehov som föranleds av direktivet bör genomföras i form av en helt ny straffbestämmelse. Samtidigt har Lagrådet förståelse för de svårigheter som det skulle innebära att genomföra direktivets krav på kriminalisering genom att framför allt komplettera vissa av de nuvarande straffbestämmelserna om förmögenhets- och förfalskningsbrott. Den valda lagstiftningstekniken får därför godtas.

I direktivet och i den föreslagna straffbestämmelsen används uttrycket ”bedräglig användning”. Med detta avses inte bara det som i dag bestraffas som bedrägeri. Begreppet ska ha en vidare betydelse och enligt författningskommentaren omfatta att ”betalningsverktyget används på ett vilseledande, svekfullt eller annars otillbörligt sätt”.

Det bör så långt möjligt undvikas att införa begrepp som har en ny betydelse, men som i stor utsträckning liknar eller bygger på vedertagna straffrättsliga begrepp. Lagrådet anser därför att det i den fortsatta

beredningen bör övervägas om inte ”bedräglig användning” kan ersättas med något annat begrepp, förslagsvis ”otillbörlig användning”.

Prop. 2020/21:73
Bilaga 6

I första stycket punkten 3 kriminaliseras dels bedräglig användning av ett olovligen införskaffat eller förvanskat eller falskt betalningsverktyg, dels annan befattning med ett sådant betalningsverktyg. När det gäller det andra ledet i punkten, annan befattning med betalningsverktyget, avviker förslaget från direktivets krav genom att det för straffbarhet inte krävs att det är fråga om befattning för bedräglig användning. Valet att på denna punkt gå längre än vad direktivet kräver motiveras i lagrådsremissen med att straffbestämmelsen bör kriminalisera i princip all befattning med olovligen åtkomna och helt eller delvis förfalskade betalningsverktyg. Det anges även att utrymmet för att lagligen hantera betalningsverktyg som varit föremål för brott är begränsat.

Det som i remissen anförs som skäl för att beträffande det andra ledet i punkten 3, annan befattning, gå längre än kravet i direktivet gör sig enligt Lagrådets mening gällande även beträffande användning av ett olovligen åtkommet eller förfalskat betalningsverktyg (första ledet i punkten). Det framstår i vart fall som omotiverat att ställa högre krav för straffbarhet när det gäller den som använder ett sådant betalningsverktyg, jämfört med den som befattar sig med det på annat sätt. Frågan bör övervägas ytterligare under den fortsatta beredningen.

När det gäller de omständigheter som enligt tredje stycket särskilt ska beaktas vid bedömningen av om brottet är grovt (kvalifikationsgrunder) bör den första punkten utformas i närmare överensstämmelse med liknande kvalifikationsgrunder som används beträffande flertalet förmögenhetsbrott (se t.ex. grovt bedrägeri, 9 kap. 3 § andra stycket). Lagrådet föreslår därför att punkten 1 får följande lydelse.

1. har avsett betydande värde eller kunnat medföra synnerligen kännbar skada,

Justitiedepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 17 december 2020

Närvarande: statsminister Löfven, ordförande, och statsråden Johansson, Baylan, Hultqvist, Andersson, Bolund, Damberg, Shekarabi, Eriksson, Linde, Ekström, Eneroth, Dahlgren, Nilsson, Ernkrans, Lindhagen, Lind, Hallberg, Nordmark, Micko

Föredragande: statsrådet Johansson

Regeringen beslutar proposition En ny straffbestämmelse som skyddar betalningsverktyg.